

Discurs d'En Joan Alcover



President del Jurat en el Certamen Literari celebrat á Palma de Mallorca el día 14 d'Agost

SENYORES Y SENYORS:

No puch parlar en nom de la sabiduría, pero he viscut ja bastant pera parlar en nom de l'esperiencia, y aplicar les lliçons que n'he rebudes al estudi de qualque problema literari qu'interessa y pertoca ben d'aprop a l'avens, la cultura y la vitalitat del nostre poble.

M'hauria de fer violencia per desviar el pensament del seu jas predilecte. Com més va més mallorquí me torn; més me duen l'afecte, l'egoisme y la reflexió a enforti la solidaritat entre la meva vida y la vida de Mallorca; més m'humillen els motius que doni perque la bescantin o la desconeguin, o puguin creure que se desconeix a sí mateixa; y més s'arrelu en mí la convicció de qu'aixugar les fonts de la vida es un atentat contra la patria.

Si som inimich de la noció superficial y burocrática qui sols concep la regió ab la llibrea de la provincia, més inimich som encara del cosmopolitisme ideològich qui descobreix y afluixa les potencies, fentles creixe com l'aigua fa creixe el ví. Vibri en bona hora el sentiment patriòtich y humanitari, com una gran campana penjada en el terrer nadiu; la forsa ab que sonin les vibracions en el seu centre dará la mida dels termes ahont arribin.

Jo no sé si el mon artístich está malalt de neurastenia, com s'ha dit; pero passa per una época de trancisió, d'esburbament y de crissis qui recorda les derreríes de la Roma pagana, aquella Roma qui sense creure en res, era hostal de totes les creencies, idols, cultes, supersticions, rites y doctrines de l'humanitat coneguda. Així, en la consciencia del mon artístich han decaigut els ideals antichs, les sectes l'invadeixen, y no hi clareja encara l'auga de la creencia redentora. Ja n'hi ha de vidents, pero cap te prou empenta per imposarse. En música, despres de la batalla de cinquanta anys sostenguda heroicament p'el mestre de Baireut, s'ha ubert el cicle wagneriá qui te quelcom de claror messiánica, y promet esser de llarga durada; mes la pintura y la poesia caminan d'esma. S'aixequen grans figures, enlluernants y solitariés, pero no fan Esglesia. Son arbres qui despertan la curiositat y l'admi-

ració, pero no tenen la virtut de reproduir-se, escampant la llavor feconda del prosselitisme. Així, en literatura, una secta se nodreix ab l'éter de la pura intel·lectualitat, l'altre renuncia a discorre, per escarnir els bels de cabridella d'una ingenuïtat afectada. Qui vol la forma precisa y cisellada, qui la vaguetat y el balbucetx de les idees embrionaries y les paraules a mitx dir. Qui se tanca en l'isolament d'una aristocràcia feudal, qui se rebeja en l'escuma de la maror plebeya, y no se sab si es vent ó es ona, si empeny ó se deixa empenyer. Y passen simbolistes, decadentistes, parnassians, deliquescents, preraphaelistes, neo-pagans, neo-místichs, naturistes, y que sé joquants d'altres, com lluentors meteóriques. Y el qui se sent ab vena de poeta, vacila y pert camí, sollicitat per veus y corrents diverses, sense que cap sia prou forta per senyalar una orientació definitiva.

Donchs a l'indeterminació dels ideals y la multiplicitat de tendències, qu'es un inconvenient general, s'hi afegeix aquí, entre nosaltres, un altre inconvenient; la vacilació del escriptor artista devant la dualitat de llenguatges, especie de bigamia qui bifurca y debilita la vena de l'inspiració poética.

En realitat, en aquest punt la situació de Mallorca es distinta de la de Catalunya y Valencia.

A Catalunya s'ha imposat el catalá com llenguatge literari, als escriptors y al poble, y si l'expressió poética filtrada p'els enginyers delicats, que naturalment no abundan, se neteja sense gran esforç de les impureses de la llengua vulgar, en la comedia, la novela y demás genres qui exigexen la copia exacta de la realitat present, pot usarse el catalá qu'es parla sense que li manqui públich, y així, paralelament, les dues formes de la llengua, la qui passa y la qui no passa p'ell garbell, comparteixen el total domini de la literatura, sense qu'a l'hora d'are, existesca ja el problema lingüístich.

A Valencia, poble verament bilingüe, ahont l'escriptor no apren el castellá sols en l'escola sino en l'interior doméstich, coexisteixen la renaixent poesia regional, brillant y perfumada, pero de rels no gaire fondes en la societat, y la viva tradició castellana, prou antiga per haver donat noms illustres al repertori clásich de Castella; de manera que 'ls homes de lletres, criats als pits de dues muses, poden vessar l'inspiració, sense que se refredi, tant en la llengua natural com en la naturalisada; mes, notem'ho be, si tradueixen a la segona la vida del camp, ahont el castellá no sol parlarse, l'honoradès artística els obliga a suprimir el diálech, posant no més entre y entre, com notetes de color, en boca dels pagesos, qualche breu partícula valenciana (*).

Aquí a Mallorca, se pot dir que de la nostre historia y la nostre personalitat no'n queda res més que la llengua, única parlada entre nosaltres, fora de certs actes ceremoniosos en qué la veritat llempant y nua pendria aires d'inconveniència. El castellá l'aprenèm be ó mal en els llibres, mes no en la

(*) Així ho fa l'autor de *Cañas y barro*.

vida. Per altre part, el modest horitzó del dialecte vulgar qu'aquí se parla, sol esser flach estímulo per tentar les ambicions literaries.

No fa gaire, se podia dir: Catalunya te una sola tinta; Valencia en te dues; Mallorca... casi es incolora. No te ni el castellá en els llabis ni el mallorquí en el cor.

No fa gaire, dich, porque lo qu'es are no faltan proves, (y la nombrosa concurrencia d'escriptors qui ha respost á la convocatoria d'aquest certamen, es un indici elocuentísim) de que s'escampa y cova la llavor del mallorquisme literari. La joventut s'inclina cada volta més a cantar en la materna llengua, es a dir, a l'autonomia esperitual y poética de Mallorca. Y jo que ja fa ben prop de vint anys ho predicava, es clar que no puch menys de celebrar'ho.

En efecte, senyors, Mallorca te una ánima, y rebutjar la seua natural expresió es deixarla morir, y deixarla morir, es renunciar a la seua existencia com a poble. L'ánima del poeta y l'ánima del país ahon reb continuament les seues impresions, no poden divorciarse. La realitat interna del poeta y la realitat qui'l rodeja y nodreix la sustancia de la seua vida, no poden tenir expressió distinta. Es una lley natural, es una lley artística, independent de particularismes y tendencies estranyes a l'art mateix. La llengua no es un instrument que se deixa y se pren a voluntat, com qui tría la flauta o el cornetí per sonar una melodia; es un orgue vivent de l'indivitalitat humana, y es imposible arrencarsel sense qu'el ser moral mes o manco se debiliti y se dessangri.

Passi qu'el jurisconsult, l'historiador, el crítich, el publicista, parlin en castellá; pero el calfret de l'emoció, el polssim de l'imatge aletejant y viva, el llampeg de la flama invisible y tremolosa, lo més fondo, lo més intim, lo més personal, no hi passen a una llengua esterna. No es que jo fassa meua la vulgaritat de que entre nosaltres lo que se pensa en mallorquí se vaja traduint al castellá dins el canó de la ploma; no. Un se castellanisa poch a poch, per afinitat; un se casa ab la llengua esterna, y l'íntima convivenssa dona per resultat l'acimatació de l'esperit fora de ca seua; pero jamay se desprén en absolut de la preocupació de la forma, qu'acursa les ales al pensament; sempre queda a un recó de la memoria el fantasma de la policia gramatical, com la silueta del tricorni; y la sinceritat, sense adonarsen, va fent concessions a la retórica; y l'imaginació no corre alloure ab la llibertat selvatge d'aquelles egos qui espolssan les caballeres blanques per les planures de la Camarga.

Per aixó, el qu'a Mallorca escriu en castellá propendeix á les generalitats incolores; en lo vehicle de la llengua s'allunya del seu centre, y ab la distancia s'esmortueixen y s'apaguen notes y detalls y menudencies precioses qui son la vida de l'art. Allá en el fons de l'obra del poeta; s'ha de colombrar el seu país, encara que no'n parli. El país canta per boca del poeta. El poeta es el verb, l'espressió més pura y més auténtica de la vida popular

hont la seua está incorporada, y desarrelantse d'ella, hi deixa una gran part de la saba, de la virulencia de l'energía comunicativa.

No tenen aquí les penyes el mateix color, ni'ls pins la mateixa harmonía, ni les fruites el mateix sabor, ni la societat el mateix aire qu'a una altra banda; y tot colabora a la formació del idioma o a sa trasformació: la llum, el clima, la flora, la fauna, les preocupacions, els vicis, les costums, el temperament y la psicología del poble; porque a cada fenómen de la naturalesa o la vida social, correspon una tentativa de l'imaginació popular pera sorprendre al vol una fórmula qui'l representi en el llenguatge. Per aixó, ni el castellá de l'América espanyola ni l'inglés de Nort-América son a l'hora d'are exactament iguals al castellá matern y a l'inglés de la Gran Bretanya, y les ramificacions, cada volta més distanciades, arribarán a esser idiomes distints dels idiomes originaris.

Jo som un enamorat de la literatura clásica castellana. Jo duch la seua influencia dins la médula; y per mí, ella com element de cohesió, escampantse per les regions, filtrantse y amarant els blocs qu'integran l'unitat orgánica d'Espanya, te més forsa qu'els descobriments y les conquestes y les desgracies comunes. Totes les glories militars no fan una columna tan ferma del espanyolisme com en Cervantes, el geni més rich de simpatía de l'història literaria... Tot lo cual no m'impedeix regoneixe (com ha reconegut el senyor Benot, autoritat gens sospitosa) que la parla materna no solament per esser la nostre es la millor, sino que te, com a lírica, demunt la castellana, la ventatja absoluta que te la castellana demunt la nostre com orgue social y tribunicí. Aquesta virtualitat poética del catalá, es deguda, en mon concepte, á la concisió, la riquesa fonética, y més que tot, a no haver estat fa setgles llengua oficial. S'ha dit: llengua oficial, llengua momificada. Aixó no será exacte; pero no hi ha dupte que la rigidés oficinesca, la tiranía gramatical y el conte-gotes académich aixuguen y empobreixen les llengues. La nostre no'n te res per are del enmidonament académich, y fins diria qu'es llástima que ab el temps haja de esser codificada. Ella tal com es, fresca, senzilla, patriarcal, més pagesa que ciutadana y més popular que culta, te la virtut d'atreure els esperits a les fonts naturals y eternes del sentiment; ella robusteix y tonifica l'inspiració viciada per l'intellectualisme cavilós y els refinaments malaltissos y alexandrins dels grans centres de cultura; ella es bany de sol, de salut y de vida, frescor de marinada, netedat de cor qui reconforta y embalssama.

«Está be; pero ¿quina ha de ser la del poeta? ¿La llengua mare o la varietat dialectal qu'aquí parlam? ¿Com quedám? ¿L'hem de recullir o no de la boca del poble?». Així me deya un capvespre qu'anavem d'excursió per la montanya, un amich meu, home de gust delicat y clar enteniment, pero d'aquets qui no admeten més parent de Catalunya qu'el Rey En Jaume. Jo li responia: Certs personatjes de les narracions d'en Pereda no parlen el castellá del novelista, sino el dialecte dels pescadors del Sardinero. Així, els

tipos del escenari local que nosaltres presentem, han de parlar, no ja el dialecte, sino el subdialecte, *l'argot* de barri. Pero cuant l'emoció vibra y el pensament s'enlayra, també s'escalfa y ennobleix l'expressió, y acudeixen als llabis, sense artifici ni violencia, no les formes dialectals, sino les formes originaries y comunes á tots els pobles de llengua catalana. Per ventura aquestes formes ¿no sonen familiarment en la nostre Ylla? ¿No les repeteix a tota hora la musa popular? .. Travessavem el meu amich y jo per la vessant de la montanya, cuberta de bosch; el silenci solemniat de l'horabaixa s'estenían p'el gran espay que dominavem; el campanar d'una hermita llunyana va tocar *L'Angelus*; una vella y una nina qu'allá aprop recullían llenya menuda, se posaren a resar... Jo vaig dir ¿qué resau?—Que vols que resin, l'Ave María—... En efecte; «pregau per nosaltres pecadors are y en l'hora de la nostre mort». ¿Es una llengua erudita? ¿Es anticuada? ¿No es així com ens ensenyaren á tots les oracions? Donchs aquesta es la llengua dels poetes.

Es un deplorable indici d'estancament y d'inercia que sia encare necessari discutir certes veritats sancionades per pensadors y crítichs eminents, monumentalizadas per l'exemple de la breu historia literaria mallorquina. ¡Y tan breu! Poch més de cinquanta anys. Desde Ramón Lull fins que s'inicia en lo primer ters del segle denou el renaixament de les literatures regionals, tot es buidor y sequetat. Ni una estrofa deixa rastre. Tot son imitacions fades y surenques; pero ve l'hora que Mallorca se digna comtemplarse a sí mateixa y recobrar la seua veu; y *L'Estrella de l'aua*, *L'Esperansa*, *L'ombra*, *La llar*, *El Castell de l'Harmonía*, *L'Espigolera*, *El Patró*, *Ferrant V*, *La Mal Casada*, *Lo Pí de Formentor*, *La Rondalla dels tres hostes*, *Resorgiment*, *La Llegenda de Jaume el Navegant* y tantes altres vibracions de l'harpa, abans polsosa y muda, diuen en chor l'himne trionfal de la nostre llengua.

Pot ser me dirán: n'hi ha d'aquets autors qu'han honrat la poesia castellana; en Costa, per exemple. En bona hora, veyam el cas, perque val la pena. L'inspiració del poeta pollensí te dos *focos* capitals: Pollensa y Roma; mes no canta els temes italians desde la comarca nadiua, ni canta els temes pollensins desde la ciutat eterna; a una banda y l'altre, notem'ho be, traduex les impresions directes; els monuments que contempla, les ruines qui trepitja, la naturalesa qu'el rodeja, la vida que viu Y en el centre del mon llatí, l'universsalitat dels assumptos, qui perteneixen a la patria de tots, li permet vessar ses emocions en la llengua de *Fray Luis*, germana bessona de la llengua de Manzoni, y la que més s'adona á les modalitats y combinacions métriques d'estructura italianesca, pero a Formentor y a Teruelles y a la Cala de San Vicens, canta en la llengua que begué d'infant en els pits que l'alletaren. Bastaría l'himne de *Las Catacumbas*, fill d'Italia, per acreditarlo de illustre poeta castellá; pero son encara més fortes y més excelses les estrofes que li ha dictat la musa pollensina, es a dir, qu'en l'obra del

poeta, la musa camperola d'aquell recó de mon, ha vensut la musa capitolina qui presideix els horisonts de l'història humana.

Finalment, ja me sembla sentir la veu de la frivolitat, de la fredor de cor, a estones declamatoria, a estones bufonesca, qui se desfressa ab la capa del pseude-patriotisme: «Sí, es veritat; si l'interés únich ó suprem fos l'interés artístich, no caldria discutirho; es evident que s'esvahex una gran part de l'intensitat poética dins una forma forastera; pero ¿quina falta fa, oh Mallorca, per vegetar tranquilament la personalitat literaria? Com es cosa provada per l'experiencia qu'el conreu d'aquesta personalitat encalenteix la sang d'els pobles y fa sortir de mare l'esperit regional, es millor escapsar y fondre abans de creixe la caballera de llum de la gloria poética y sustituir-la p'el *bisoñé* rissat y pentinat d'una literatura d'importació. Per lo mateix qu'el filtre de l'ànima d'un país destilat en les estrofes del poeta, s'en puja als caps y fa somiar ab restauracions impossibles, lo patriótich, lo útil, lo correcte, es sacrificar la llengua y la literatura, per no corre el perill de comprometre l'harmonía plana, el regular funcionament de la máquina del Estat. Ja t'anirás castellanisant poch a poch; es cuestió d'una estona de paciència, quatre ó cinch setgles; y tot anirá com una seda. Mentres tant, resignat al silenci, a la passivitat, al destenyiment y la metamórfosis gradual, y si tens cantera te l'espasses o cantas *El jarabe andalús*. Molta industria, molt de comers, moltes carreteres, y res de conrear el llorer qu'atreu el llamp y es arbre improductiu. Ja t'ho dirán així mateix *Ylla daurada y Perla del Mediterrani*; y ab el temps ja hi figurarás per dret propi a la collecció *Rivadeneira*.»

¿Que vos sembla? Donchs a n'aquesta exortació filistea, jo y els que com jo pensen y senten, poch o molts, vataquí la resposta que dariam: No volem.

No es conte nostro sino dels homes d'Estat trobar els medis d'assegurar l'harmonía sense mutilar y deprimir els pobles y les persones. A nosaltres ens basta sebre que ni en nom de la concordia ni en nom dels més sagrats interessos, hi ha dret a exigir el rebaixament y la *capitis-diminutio* dels uns a benefici dels altres; com no hi ha dret a perpetuar la veu de *Soprano* dels cantors adolescents per medi d'un crudel sacrifici oferit á la perfecció de l'harmonía polifónica. Pero creim ademés que son víctimes d'un error funest els qui entenen que la vida de les nacions pot prosperar a costa de la vida dels pobles qui les forman.

Citaré per acabar un testimoni.

El 21 de juliol de 1896 se celebrava á Escocia un centenari. Un gran senyor acudia desde Londres á presidir els homenatjes de tot un poble a les despulles de Robert Burns, el barde nacional, qui escriguent en dialecte escocés, nodrintse de la vida popular y rústica, fent, com ell deya, del llibre de cançons anónimes d'Escocia el seu breviari, era un geni prou potent per ressucitar devant el mon la seva patria; mes sortint de sí mateix per ajus-

tarse á la moda general inglesa, era un rimador mediocre. El personatge abans de citat deya devant la tomba del poeta: «Es de més importancia fer els cants d'una nació que fabricarli lleys»... «L'humanitat sencera li es deutora; mes l'Escocia te un deute especial en vers del nostre compatrici. Robert Burns ha exaltat la nostra rassa; ha consagrat l'Escocia y la llengua escocesa. Abans d'ell haviam passat un llarg periode durant el cual nosaltres eram apenes reconeguts; haviam sortit de la memoria del mon. Després del temps de l'Unió de les corones y més encara després del temps de l'Unió legislativa, l'Escocia havia caiguda dins la fosca. Si se exceptua l'atzar d'un complot o d'una sublevació jacobita, la seua existencia estava casi oblidada. Ella tenia, es ver, els seus historiadors admirables, com Robertson y Hume, pero res dins les obres d'aquets denunciava als autors escocesos. Llevors Burns apareix; se redressa demunt els peus y reivindica les pretensions d'Escocia a una existencia nacional»...

Ab poca diferencia, y mudant els noms, podrian pareixe pronunciades per aquí prop aquestes caloroses paraules.

¿Y qui era l'orador? ¿Un exaltat, un cap verge, un home de lletres qui s'entregava al egoisme artístich sense preocuparse dels interessos del Reyne Unit? Era el capitost del partit lliberal, Lord Roseberry, a les hores ministre d'Inglaterra.

Ja ho veu la jove Mallorca, qui tan abundosa floescencia del seu esperit ens ha duit are. D'aquest esperit no s'en pot ofendre la més esquisida correcció gubernamental, y molt menys la puresa del sentiment patriótic més ample y ortodoxe. Sia dit ab llicencia d'una part de la nostre apreciable burgesia qui eleva els emolients á la categoria de materia sacramental, y voldria escantellar y fondre el Teix y el Puig Major per lo que puguen tenir de subversius les águiles que hi nian y els passarells que hi cantan.



Instantànies pirinenques

L'Abet de Coll de Toro

*Al cim de la carena de «Coll de Toro» dita
s'aixeca un abet monstre, com una immensa fita
del cel y les montanyes posada en lo llindar,
los turonells que l'cercan son cap de rey coronan
y en son frondós fullatje sovint s'hi empresonan
els nubols al passar.*

*Tres homens no podrian enredostar sa soca
que, forta y endurida, s'arrela entre la roca
com boa de cent cues que furga per cent caus;
y llança à tots los aires ses branques ufanoses
ubriacant les serres ab flaires reinoses
que gita de ses faus.*

*Mirat del peu del cingle que enorgullit lo serva
apar dels antichs dies divinitat superba
que dominant la terra, tingués alli l'altar.
Piràmide viventa que oviren de vegada
les valls y les planures, lo sol y la estelada
los continents y l'mar.*

*Com un gegant que s'posa per batres la gramalla
lo fret hivern ab randes de glaça l'embolcalla,
que sonan com psalteri quan les remou lo vent,
y al bes del sol reflectan en magica cascata
tots els colors del iris que deslligat esclata.
entre rubins y argent.*

*Les neus ab les estrelles, la terra ab lo cel junta
com una immensa escala que espay amunt tramunta,
la eternitat als homens y als astres senyalant;
veu naixer les aubades y'ls llamps que s'caragolan
les naus que la mar solcan, les aligues que volan
y'ls pobles que s'en van.*

*En va li fan la guerra furioses les venturies,
sa inespugnable força se riu de les centuries
que sempre n'brolla vida del fons de son cor vell,
y'ls trons esgarrifosos qu'engendra la temperta
encara l'encoratjan com cants d'eterna festa
que sonan en torn d'ell.*

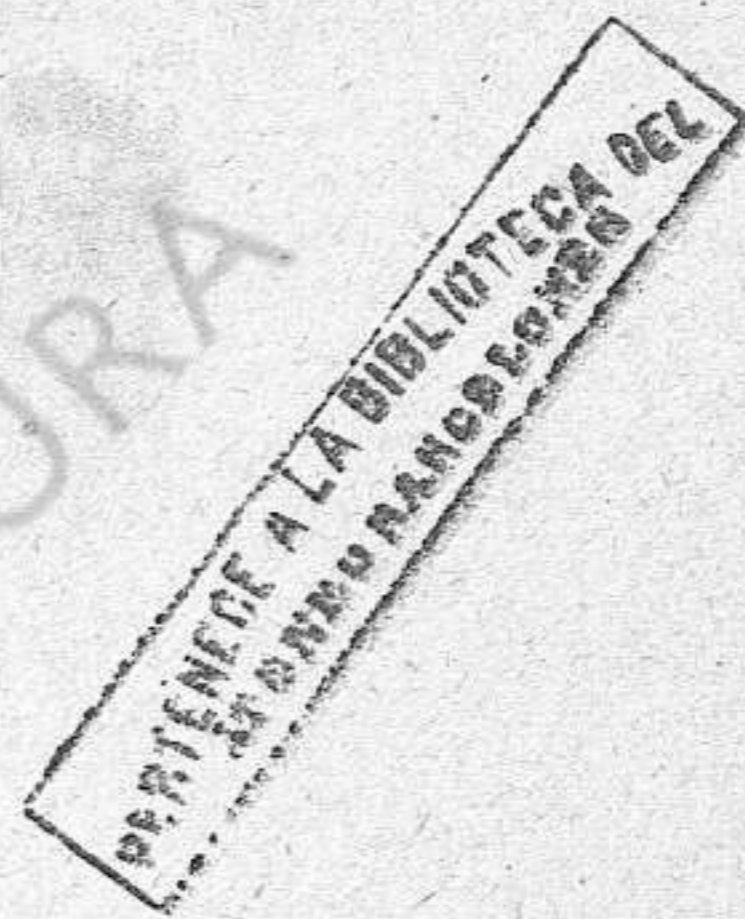
*Hi ha cops qu'uracanades l'açotan les torberes
mentre'ls allaus rodolan avall de les cingleres;
llavors tot reblincantse la lluita fort empren,
y, com vaxell que's llança furiós al abordatje
remou d'una estrebada son vigorós brancatje
dexant retut lo vent.*

*Y com lleó qu'espolsa sa rúfola melena,
fent tremolar ses rames per la regiò serena
axeca ab nova vida sos braços y son front,
y l'sol baxa á besarlo passantli per dessobre
y ab gloria s'ilumina com místich canelobre
posat al cap del mon.*

*¡Gegant de mes montanyes, del Pirineu monarca,
de serres y boscuries inmovil patriarca,
qué n'fa d'anys que t'estima mon cor de catalá!
La Patria veu escrites, ses gestes en ta escorça,
ses gestes y sa vida, ses gestes y sa força
qui may s'estroncará.*

La pleta

*En mitx de la clapiça repelada
la solitaria pleta,
com colossal petxina
d'algun estany portada
sembla l'xopluch d'un trist anacoreta,
que cap al cel pel Pirineu camina.*



*Del matí fins al vespre resta sola;
sols li fan companyia
la perdiu blanca qu'algun cop hi vola
en les calmoses hores del mitx dia
y alguna fera qu'al entorn udola,
cridant ab planys la foraviada cria.*

*Com una tenda en lo desert perduda
la solitud la volta,
y, com si fos sa terra malehida
la Natura en torn d'ella es sempre muda;
ni may lo cant de cap aucell escolta
ni may veu de cap herba la florida.*

*Al arribar la nit s'obra sa porta
y encenen els pastors una foguera
y s'penja la caldera
plena de llet que l'esperit conforta,
y al dring de les esquelles
sonan lladrúchs, fluviols y cantarelles.*

*L'endemá al eixí l'sol altra vegada
la porta de la pleta n'es tancada;
sols hi resta una trista fumarola
qu'entorn d'ella revola
y, com sigue de pau allí posada,
mostra la pleta abandonada y sola.*

L'Abetosa

*Espessa, negra, gran, magestuosa
la funebre abetosa
en son llit de tenebres trista jau;
com terenyina immensa l'amortalla
la boyra qu'hi devalla
cada matí gitada del cel blau.*

Milers d'abets de branques encrehuades
arrapats a les aspres serralades
pujan a trobá l'llamp sobre'ls turóns;
quan brunz lo torb semblan d'un mar les ones,
y s'vinclan y s'redressan ses corones
com al desert quan lluitan los lleóns.

Si l'astre-rey tramonta la montanya
apar entre l'fullám inmensa aranya
qu'ab sirgues d'or la xarxa va teixint
pera cassarhi los altors que hi volan
com fills d'un monstre qui l'espay trespolan
los nubols ab ses ales percludint.

¡Que hi fa de bon estar en sa tenebra
oínt dringar lo degotiç del gebre
com'l eco d'una lira que s'consum
y entre grébols y molça
cercar lo fruit de la gerdera dolça
sense sorolls ni llum!

Mes de prompte en la solitaria volta
un fer bramuch s'escolta
qu'al Pirineu desperta en son repós,
y tremola la terra
com si hagués ressonat un crit de guerra...
Es l'òs.

Lo Xaragall

I

Ribera avall
com una cinta de cristall
alegre corre l'xaragall,
dient corrandes y cançons
a les fontanes y moixóns,
tot rondinant
com un infant
que de l'escola surt cantant.

II

*Saltirant de roch en roch
furgant per tot sens parà enloch
com un anyell que salta y tresca
com un orat que sol s'engresca,
de les montanyes fins al plà
son camí ja
sempre frisós
y joguinós,
sempre cantant
y rondinant
y tot quant trova acariciant.*

III

*«Adeu, adeu»
apar que diga al Pirineu;
«adeu cascates y turóns,
adeu boscuries y moixons,
adeu mastes y remats,
«adeu floretes d'eixos prats»
y salta y tresca fugitiu
lo xaragall que vol ser riu.*

IV

*Quan ha passat totes les valls,
ja s'trova ab altres xargalls
y alegre s'posa a jugá ab ells
com fan á plassa los cadells,
y avall s'esmuny
guaytant les serres desde lluny,
sempre alegroy y fugitiu
tòt orgullós de ser ja riu.*

V

*Com caminant que l'pas atura
queda estancat en la planura
y ja no trova aucells ni flors
ni fons que canten ses amors,*

y per canals y regueróns,
com pres que porta sos grillóns
á estranya terra arrossegat,
ja no te nom ni llibertat,
de sa corrent lo cristall pur
tornat contempla fanch impur...
.
quant entra al mar
ja sols te veu pera plorar!

Flordeneu

De Biciberri en les altives crestes,
entre mates de liquen y cangestes
obre son cálcer esblaimada flor;
apar petrificada papellona
cançada de volar, que s'arracona,
per plorar l'anyorança del amor.

Com llágrima de dol qu'alguna fada
dexá en son calcer dantli una besada,
guarda una gota de gelada mel;
y mentre l'torb tot sachsejantla udola
en sa tomba de neu trista tremola
com una verge que demana l'cel.

No te altres flors pera endolçar ses penes,
ni rosades ni llums ni aubes serenes;
jamay l'alegra l'cant del rossinyol;
en trista soledat viu oblidada,...
ni al mati, ni al mitx jorn, ni a la vesprada
á besarla devalla un raig de sol.

Me la mostrá un pastor de la montanya
y jo la vaig cullir fentla companya
d'un'altra flor que guardo en lo cor meu:
es un recort que viu entre les runes
d'un temps que l'desengany ha fet engrunes;
jes un somni d'amor del Pirineu!

MOSSEN ANTON NAVARRO.

L' enamorada d'En Jaume Bofill

Vuy contarvos una lamentable historia d'amor, si be voleu ohirla. Mes be l'ohireu; una historia d'amor es temptadora cosa, car Amor fou tot temps embolicayre y contorbador dels homes, que per ell essent ullpresos devenen pàlits, tornan corsecats y cauen finalment en planys y llanguiments mortals—tan aviat com en éxtasi obren la boca, y las mans enlayran ab benhauransa, y sa cara s'enrojeix de beatíficas riallas, com de l'esfors de grans crits y udols de regositj.

En la noble ciutat de Barcelona sempre famosa y celebrada, assentada entre rius, (platejadas cintas) y altíssimas montanyas, pels fills entranyable, pels estranys hospitalaria, lluminosa y rica, banyada per las onas llatinas,—vivía una gentil y fresca donzella anomenada Pepeta, filla d'honorables burgesos, enriquits en la práctica de la professió llur, essent a tots publich y notori que D. Flaveri (aixís s'enomenava'l pare de la gentil Pepeta) tenía un manifest y extraordinari amor a las maduixas. Aqueix amor, ignocent en sí, fou la causa de las desventuras de D. Flaveri.

D. Flaveri era home de certa profunditat moral; llegía els articles de fondo, y s'havía fet una caseta en la rienta y may prou alabada fondaria de Vallcarca. Al redera de la qual dressávas una perera, que feya peras escassas, y á la veritat, duras. Mes D. Flaveri, amorós com una mare la regava ab aygua nivea. Y l'epitet no es impropri, car don Flaveri, per un càlcul enginyós y subtil, y ab l'inteligencia económic que distingeix als fills del pros Amílcar, per estalviar el preciós element que s'condensa en núvols y devalla en plujas, y s'espandeix en mars, aprofitava l'aygua del safreig.

Quan D. Flaveri se convencé de que la perera era, com diu el poeta, un *cadáver más*, s'entregá ab mes furor que may a la passió de las maduixas. Y la criada de D. Flaveri, diariament li portava maduixas embolicadas en esbeltas y grácils paperinas. Ay! las paperinas havían de ser la causa de las desditxas de D. Flaveri, y si bé avans hem dit que ho foren las maduixas, trovém ara més propi y adequat dir que ho foren las paperinas.

Car, entrant un dia á la cuyna la gentil Pepeta per dir que li fessin un ou ferrat, se fixá casualment en la paperina envoltora de las maduixas que, buyda ja, oblidada, jeya, en un recó de la taula. Y llegint al etzar, trová uns versos que parlavan d'un Gorch y d'una Boyrina. Ab espantable avidesa llegí y rellegí els versos, y finalment, caygué demunt d'una cadira de fusta blanca, ab el cap entre las mans! Aprofitant una ausencia breu de la criada s'amagá la paperina en els enagos, y corregué á sa cambra, per tornar a llegir aquell versos. Pero era inútil, ja els savía de memoria

Del sí del Gorch soliu
s'aixeca la boyrina.....

Ay! el nom del autor també el sabía de memoria! Jaume Bofill y Matas!
Quina armonía tan inefable tenían per ella aquellas paraulas, quals vocals allargava voluptuosament: Jaaumeee—Booofill—y—Maataass!

Era com un bèll

L'home qu'escribía semblantas maravellas, l'imaginatiu potentíssim d'un tan sublíim ensomni poetich havia de ser jove, perque de la poesia s'en desprenían perfums d'eclosió; havia d'esser hermós, e idealment suau; ros tal vegada, tal vegada pálit... Las vagas é inefables armonías dels versos la embriagavan d'amor. Y, febrós, movía inconscientia la paperina.

El periódich de la paperina era (avuy ja s'ha esvahit) *Vida* de Girona. Com havia anat á parar á mans d'una maduxaire? La gentil Pepeta, no ho savía; no mes pensava en estrenye amorosament el paper tacat de roig pel such de maduixa.

Mentrestant D. Flaveri mirava un cunill. Al fons del jardinet hi havia un corral, y dintre del corral un cunill. Y D. Flaveri li dava col. Y D. Flaveri sonreya.

La gentil Pepeta tenía una amiga que s'deya Quimeta la qual s'havía casat ab un fondista de Girona. D'amagat del desgraciat e ignocentíssim D. Flaveri li escrigué una carta demanantli els números de *Vida* que portessin poesías d'un tal Jaume Bofill y Matas, alegant qu'ella havia de recitarne en una *velada*. L'amiga fondista li enviá els números desitjats (encara qu'el seu marit havia sigut del *Enderroch*).

Y la gentil Pepeta llegía y rellegía al poeta predilecte. Ab las *Flors d'Hivern*, va plorar extraordinariament. D. Flaveri va notá que tenía els ulls molt rojos, mes pensá: —Deuen ser brossas.

Qui s'ho havia de pensar que tres torres més enllá de la casa de D. Flaveri, hi anavan tres joves catalanistas que feyan taral·la? Quan ho sapigué la gentil Pepeta tingué una esperansa feble de saber alguna cosa del seu incomparable.

Afortunadament els tres joves catalanistas (qu'eran d'aquells que quan van al tranvía se cargolan el bitllet y se l'posan al trau de l'americana) declarantse *Comisión de festejos* organisaren un ball, al qual assistiren D. Flaveri y sa filla.

El ball se dongué en un dels jardins més grans de Vallcarca, adornat ab fanalets á la veneciana. La gentil Pepeta ballá ab un jove que s'deya Eusebio. Aqueix jove escribía versos en secret, estava suscrit a CATALUNYA, y anava a las festas majors. L'enginyosa filla de D. Flaveri girá la conversa cap a la poesia catalana, y deixá relliscar el nom del seu estimat.

—Ah, sí,—digué l'Eusebio—ha escrit alguna cosa a CATALUNYA. El vaig coneixe a la festa major de Viladrau.

El cor de la Pepeta palpitava.

—Quina mena de xicot es?

—Es ros, pálit, te ulls blaus, es prim, guapet... Jo vaiy anar á casa seva a donarli una pesseta.

—Tan apurat está?

—No! Es qu'ell es d'una Comissió colectora de fondos per un homenatge a Mossén Cinto que s'ha de fer al Montseny. Qué no va anar als Jochs Florals vosté? En Bofill es el que va llegir la viola.

—No, no vaig anarhi...

Escribía á CATALUNYA! El feyan de Comisions colectoras! Llegía violas! La Pepeta el veyá, el veyá. Li saltavan els boixos de la cotilla. Sentía una gran calor sota las aixellas. A la cara, els polvos, barrejats ab la suor li feyan com una pasta. Tot dava voltas al seu entorn.

Ros, pálit, ulls blaus, prim, guapet... La Pepeta no sabía ahont era. Sentí un defalliment, una cosa estranya y caygué a terra tan llarga com era.

—Corrin!

—Cuytin!

—Pepeta!—feu D. Flaveri—filla del meu cor!

—Apartis, D. Flaveri!

Tothom se posá a despenjar els fanals, y treyentne las espelmas, las acostavan a la cara de la gentil Pepeta.

—Pepeeeta!—feya D. Flaveri.

—Per Deu, D. Flaveri, serenis.

Al últim la Pepeta desclogué lentament las parpellas:

—Jaaaaume!—exclamá.

—Pepeta! Deliras?—feya D. Flaveri.

Aquella escena partía el cor y las entranyas. Y redera d'unas truanas, el noy de l'orga seguía girant la maneta.

La encisadora filla de D. Flaveri. no va morir d'aquella feta. Però portava el corch a dintre! Agafá el tifus. Durant els seus desvaris recitava versos d'en Bofill.

—No m'pensava que la noya sapigués tantas *décimas*—deya D. Flaveri.

Pobre Pepeta!

Pels carrers de Vallcarca, veureu un senyor ab parayguas; plogui o no plogui, sempre el porta. Es D. Flaveri. S'ha hagut de comprar elástichs perquè las calsas li queyan. La criada qu'es una aragonesa grossa y bruta, se pensa poderlo pescar aviat.

De tan en tan D. Flaveri s'arriva al cementeri. Allá, en un ninxo, s'hi llegeix la sigüent inscripció:

AQUÍ YACE

JOSEFA SULÉ Y COLL

EXPIRADA Á LOS 19 DE EDAD

R. I. P. A.

D. Flaveri s'mira el puny del paraygua. Després fa rectas y curvas en la sorra ab la virolla. Y una gran tristesa devalla a son cor...

ALBERT AGUILÓ.

L'Amor y l'alfabet grech

Filosofia d'Eros

π

*Era un poeta, Tenia aymada:
una donzella de rinxos d'or,
d'ulls sense vida, de fas nevada...
Darrera'l vano de l'estimada
somreya espcéptich lo deu amor.*

ρ

*Mori l'aymada. Plorant la morta
cantá'l poeta mitj any seguit...
Lo temps volava que'ls plors se'n porta...
L'amor somreya desvergonyit.*

σ

*Y'l trist poeta, d'una altra aymada
cantá ab veu dolsa la morenor,
los cabells negres, l'ardent mirada...
Darrera'l vano de l'estimada
somrēya escéptich lo deu amor.*

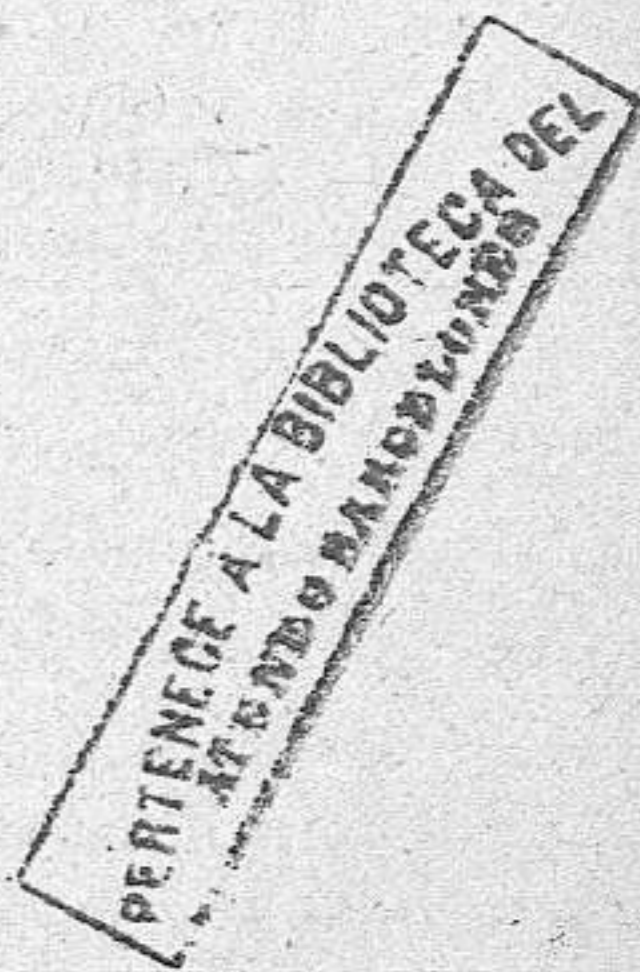
Las tristas violetas

π

*Ell li presenta un ram de violetas.
Ella'l reb tremolosa y no diu res;
mes en sa cambra quant se tanca sola,
en cada flor del ram hi deixa un bes.*

ρ

*Ell li ofereix un pom de violetas.
Ella, prenentlo, 'l besa ab efusió;
mes en sa cambra quant la deixan sola,
per desmudarse, 'l llensa en un recó.*



La tragedia del Temps

π

*Era als quinze anys una elegant morena
que s'enfadava si li deyan nena.*

ρ

*Y als trenta, era una amable solterona
que s'ofenia si li deyan dona.*

JAUME BOFILL Y MATAS.

Mestre Quisu

Mestre Quisu's va despertar y, no sense disgust, va veure qu'havia fet el miracle de Mahoma—s'havia adormit a l'ombra y's despertava al sol. Mestre Quisu, bon filosofh, com solen ser els gossos a certa edat, va pendre paciència s'incorporá una mica y comensá a gratarse l'orella esquerra, de cara a la gran claror que li feya mitj cloure las parpellas. Després se va alzar, va fer una bona estirada qu'acabá ab un badall descomunal, y xano, xano, tot estirant las potas, se'n aná al altre cantó de l'era, ahont l'ombra de la casa marcava una llenca sendrosa, sobre'l roig dels rajols. Y alli's torná a ajeure, l lensant un gran sospir y tot llepantse'l morro.

Mestre Quisu s'endormiscava altre vegada, quan el soptá un xisclet estrident que passá damunt d'ell com una bala rasa, fent bronzir l'ayre. S'esparvillá tot alarmat—y va veure un falsiot, fugint al lluny, a flor dels camps de blat que comensavan a rossejar.

—¡Ola, ja'ls tenim aquí!—va semblar que digués Mestre Quisu, ab un espresiu moviment d'orellas.—¡Ben vingut lo falsiot, tu que portas el bon temps!... y torná a lleparse'ls bigotis, tot passejant la seva mirada pels camps, solitaris, que s'estenian del peu mateix de l'era fins a pèrdua de vista.

El va interrompre una pussa, correntli quá avall—una de las cosas que mes l'inquietavan. Hi doná cobro desseguida, y torná a filosofar.

—¡Oydá, oydá!... y va de bô qu'hi som al bon temps!—semblava que digués passejant la punta del seu morro per tota l'amplaria dels camps, els ulls mitj closos, aspirant a petites alenadas l'ayre tebió.—Té els camps ja rossejan, no corra un nuvol... y aquet ventet que fà... tant dols... tant de bon esser!... Fins ha de donar gust de rabejarshi...

Y's va alzar mandrosament, s'estirá primer endarrera, després, endevant badallá, s'estirá altre vegada, després se va espolsar, y xano xano s'en va anar cap al carrer.

Un moment, al coster de l'ombra de la casa, s va tenir de parar, per mor d'un'altre pussa que li feya pessigollas a la ditxosa quá...

Quin xivarri pel carrer!... Las donas eran als portals, quina cusint roba, quina fent espartenya, quina trencant nous... igual que si fos festa!... Y hi feya una alegria!.. Mestre Quisu se la sentia entrar endins, endins, punt ab aquell ayre tan tebió plé de l'olor un xich aspre del blat, que'l feya acostar sovint a las parets y aixecarhi la pota.

Y trota que trotarás carrer avall, quan en sent al passar per davant de ca'l Agutzil—una botiga d'adroguer, ab una cortina llistada de blau, qu'onetjava suaument al ayre, —s'encerta a sortirne la Linda—una gosseta perdiguera, fina y elegante, tota blanca y ab unas clapas color de xacolata, que per si solas valian mes que el pelatje de tots els quissus dels voltants. De primer entuvi, la Linda comensa a correli al davant s'atura, parantlo de lluny... després se li tira assobre, li fa quatre galindaynas a flor de nas y se'n torna corrents cap a dins.

Mestre Quisu va rebre una sotragada!... El llom enharcat, el coll dret, y el cap endarrera ab uns ulls plens d'admiració, quedá un moment parat. Però de sopte pegá nassada y com si ella fos un iman y ell un tros de ferro, arrencá galop estés cap a dintre de ca'l Agutzil.

Entrarhi y rebre una puntada de peu en plena carcanada, va ser tot hú.

El resultat un pánich inmens, que'l feu sortir carrer avall, mes llest que no hi havia entrat, ab la quía estampida entre las camas y llensant esgarrifosos udols de dolor, mentres de tots indrets n'eixian gossos lladrant y quitxalla esvalotada.

Els gossos al veure qu'era ell, callavan y s'entornavan; la quitxalla, al veurel corre, cridava mes y l'apedregava.

No va parar fins a camp overt. Quan eixint del carrer se trobá sol en mitj dels camps, s'aturá y aspirá ab tots sos pulmons una ratxada d'ayre. En son mirar esverat se veyá qu'encara no's donava compte de lo qu'havia sigut alló, però qu'es trobava en un estat lamentable. Humiliat, befat, escarnit, semblava que sentis tota la negror de la existencia mentres sos ulls plorosos contemplavan el mon ab mirada de fonda tristesa... Duptá un moment y va rompre a caminar al etzar,—el cap acotat, la quía cayguda.

Als seus voltants els blats se bressolavan flonjament; una munió d'oranetas assuara arrivadas, hi volavan a flor, umplint l'espai d'una dolsa remor de ploma, al lluny dugas guatllas se cridavan, y l'ayre, aquell ayre tant tebi, tant olorós, passava a suaus ratxadas, refregantse pels blats, que s'inclinavan a son bés... Y ell s'ho mirava tot; ab sos ullassos fundament tristos, semblava que sentis la propia miseria mes aterrada per l'alegria que'l voltava; y anava passant, passant, com una llapissada fosca entre la gloria dels camps en primavera—esclafant ab sas potas brutas la florida dels marges ahont una munió d'insectes, formigas y marietas, papallonas y escarbatons fruian de la vida y s'estimavan en plena llibertat.

El sol comensava a picar; la terra cremava; al lluny va rompre a cantar una cigala Mestre Quisu estava tan cansant, tant abatut, que a la primera ombra que va trobar al pas, s'hi va ajeure, deixantshi anar, sense donar ni menos una volta. S'hi deixá anar com un sach, tot estés, pensant en el gran consol dels gossos afligits: la són. Però inútil: aquesta vegada la son no venia. Mestre Quisu's va tombar del altre cantó... encara menos, cada

vegada que'ls ulls se li comensavan a aclucar, l'imatge de la Linda le feya babarotas al lluny; el recort de la Linda li portava el de la desfeta, el de l'humillació... y Mestre Quisu s'arborava... al fondo de tota la seva malestrugancia, hi sentia la tirania del Home, amo y senyor dels gossos y de tot... y una quimera sorda, un desitj de enfonzar els seus uyals en las primeras camas que passessin, l'envahia apoch apoch.

Y mentres tant s'anava fent un gran silenci... el vent havia parat, el blat estava in-mòvil... en l'ample rodona dels camps no's veyia un'ànima y Mestre Quisu, ab els ulls fixos al blat, comensá a sentir una cosa estranya... una por vaga, com la que fà la Terra quan vol parlar... com la que'l feya udolar, a la nit, quan sense saber per ahont, sentia'ls passos apagats de la Mort que s'acostava... De sopte Mestre Quisu tremolá... una mena de cubriment de cor li feu perdre'l mon de vista... però al fondreseli la noció de las cosas, li va semblar que'l blat s'animava, que's movia... primer onejant suaument, després reinflantse, esclatant al ultim en una onada inmensa d'or que tapava cel y terra... Y va rompre un cant inmens de claror y d'alegria... Y l'onada voltava, voltava emportantsenho tot, barrejantho tot, homes y gossos, capgirant las cosas alegrement, fent y desfent... ab una calma serena qu'ho envahia tot... Y l'Home al véures prè de l'onada, feya la cara trista. Y Mestre Quisu n'estava tot content.

Fou obra d'un segon... Mestre Quisu torná en sí... el sol batia sobre'ls camps, el vent els bressava dolsament... al lluny s'hi fonia un vol de pardals estés en vano...

El primer impuls de Mestre Quisu va ser corre cap al blat; però encara no's va alzar que ja's va asseure desseguida. Ell sabia que'l blat no era pels gossos, que l'Home'l vetllava nit y dia, fentlo presoner de sas tristesas... mes d'un colp de roch li havia costat an ell... prou havia vist la seva ombra, de nits, voltant pels camps y mes de un colp havia sentit; encara sobre la cuixa dreta hi portava la marca d'un, que li va costar quinze dias de caminar ab tres potas,... però aquell dia Mestre Quisu sentia ayres de fronda... y per aixó, per aixó mateix, perque l'Home no ho volia, Mestre Quisu's ficá dintre'l blat.

Hi feya de bon estar, tant fresquet y tant tou... però d'alló d'aquella onada, de totas aquellas cosas, rés. Devia haver estat una visió, potser propia de la debilitat, perque en aquellas terras, l'Home vestia y calsava al gos; pero el gos s'havia de mantenir... Y Mestre Quisu va sentir una tristesa enorme, una tristesa sense forsas... tota ensopida... y ab la resignació torna la benefactora son el gran consol dels gossos afligits... Mestre Quisu s'aná adormint tot pensant cosas fondas... lo que'l mon era... lo que'l mon havia de ser...

Quan se va despertar Mestre Quisu's trobá tot un altre: el dormir li era un bon aliment. Tot badellant y estirantse pensá en las aventuras d'aquell dia y casi va somriure... ¡ficarse ell en caborias!... ¡L'Home era l'Home... y qui se li posava al davant!... No fora pas ell a bon segur, que de tota la seva vida may ningú n'havia tingut res que dir!...

Y tornant cap al poble, la quía cargolada en espiral, Mestre Quisu s'anava dihent: després de tot, si l'Home té mes lluch y mes forsa... quin altre remey hi hà!... Que't maltracta... paciència!... Que't fa festas... prènlas... No, no... d'aquí endevant paciència... paciència... y paciència!... La Linda que se las campi per un altre costat!...

De sopte Mestre Quisu va rebre un susto. Un roch furient petà al seu costat y una

parella de gossos eixí dels blats a camas ajudeume, mentres un pagés al lluny s'ajupia per agafar un altre roch y etzirarlo... cridant desafortadament:

—Ja us hi atraparé, ja!... Llamp qu'us arboril...

Y'ls rochs petavan pels uns cantons...

—Jo tingué l'arma aquí!...—tornava'l pagés...—mireu quin modo de malmetre'l blat!...

Mestre Quisu de primer impuls, n'hauria protestat d'aquella agresió tant sense solta ni volta... un lladruch li vingué a la gola sense ni adonarsen... però desseguida's reprimí'l genit... va mirar el blat, tot galopant per posarse fora de tret, y va pensar que'l pagés tenia rahó... aquella parella que qui sab ja ahont parava l'havia deixat com nou aquell camp; per tot ahont havia passat, las espigas eran ajegudas y's digué: cert que jo no hi tinch cap culpa... però qui pert el un pert el seny!... Té rahó aquesta vegada l'Home...

Y content de sentirse bon-minyó, arribá a l'era; se'n va anar al recó de l'ombra, doná tres voltas, se va ajeure y s'adormí com un beneyt.

Mestre Quisu vetllava aquella nit, ajegut a l'era. Vetllava mirant la lluna plena com anava passant silenciosament per las foscas soletats del cel, quan va sentir un trepitj lleuger al seu darrera. Se girá y a la claror de la lluna va veure la Linda, plantada al seu costat. Mestre Quisu va fer un bot, com si l'hagués pessigat una vespa. En un moment, en un obrir y tancar d'ulls, tots sos propósitos s'en anaren al botavant... Ella se li va acostar, tota manyaga... No venia ajogassada com al demati,... estava seria, molt sèria, y en las lleugeras extremituts que la sacsejavan de cap a peus, se veyá'l sufriment que l'atormentava. Ab un moviment d'orellas li digué, ¡aném! y Mestre Quisu, sense pensar, sentintse assossegat li contestá ¡aném! ab un remenament de quía.

Y tots dos comensaren a caminar, silenciosament. El carrer estava mut... tot fosch; sols a la banda dreta, la lluna il-luminava las alturas de las casas ab una claror desmayada... a mitj carrer, la Linda, qu'anava a davant, se va parar soptadament... Al lluny va passar un'ombra... Mestre Quisu va reconeixre al Home que l'havia apedregat... portava un'arma... Però la Linda tornava a caminar y ell també...

Després varen sentir caurelshi al damunt la freda claror de la lluna; las casas quedavan endarrera—estavan a camp obert. Y alli l'ayre hi passava en un silenci plè d'harmonías, els blats s'hi bressolavan llargament y aprop y lluny, aneu, aneu, una munió de grills ritmava un cant metalich, com acompanyament d'un hymne que's pressentía... La Linda's ficá al blat, Mestre Quisu també... Y aviat se sentiren arrollats per las melodias d'aquell hymne; aviat se sentiren vibrar com una nota mes del gran cant de la Naturalesa, enhalantse en la soletat... Y mestre Quisu torná a veure'l blat animantse y redresantse, però no lluny d'ell sinó als seus costats mateixos, damunt d'ell, arreu, arreu... el veyá alt que'l traspassava, espés que ofegava, y al mateix temps se sentia cobricel-lat per l'etern onejar de las espigas qu'anava y venia, passava y tornava, ab un dols remoreig, mentres algunas, trencadas, queyan damunt d'ells, com una pluja d'or.

Y Mestre Quisu no pensava en l'Home, ni en el mon, ni en el temps... Sentia'l goig de ser a la vida, y malehint las horas dormidas a l'era, anava passant, passant darrera la Linda veyentla en la rossor del blat, llunyana y esbarzerada darrera las espigas, tantost

a son costat mateix, incitant y fina... Y las espigas se gronxavan ab aquell brugit silenciós, plè de complicitat y de misteri, sota el clar de lluna, qu'anava a la posta, y entre'l vent passant en llibertat.

De sopte una llenca d'ombra, llarga y estreta, vacilá entre'l blat... la Linda xisclá y fugí... Mestre Quisu, quedá parat. La Vida se suspengué un moment y Mestre Quisu, plè d'horror, va veure redressarse a quatre passas d'ell la silueta de l'Home—tota negre... la seva ombra, gegantina, s'estenia tristament sobre'l blat... Mestre Quisu va voler fugir.. però l'Home estengué son bras inflexible y una llargandaixada de foch ratllá'l clar de lluna... Vèurela, sentir un clam inmens de cel y terra y trobarse capdellat enlayre un remolí de vent, va ser tot hú... Al tornar a terra, l'ombra, s'estenia per tot... Mestre Quisu probá d'alsarse, però no va poder... tenia las potas segadas... torná a probarho, y un dolor viu y penetrant li feu llensar un lleuger gemech...

Y aquell gemech aná creixent, després apayvagantse, fins que's fongué en la fosca qu'atuhia el mon...

Y l'endemá Mestre Quisu, per haver oblidat las lleys del Home, jeya mort, en mitj de la carretera, y'ls carros li passavan pel damunt.

CLAUDI PLANAS Y FONT.

Vagant pel bosch

*Remor del bosch, solemne salmodia
del gran pinar desert,
breça en notes de pau y poesia
mos somnis de despert.*

*Breça ma vida, que te sent cor-presa
d'aquell intens encant
ab qu'un escolta la cançó incompresa
que l'adormia infant.*

*Infant m'agombolares, veu difusa,
y jove pensatiu...
Aqui aprenia de cantar ma musa
com au que hi té son niu.*

*Donchs aquí volan pel ramatje ombrívol
mos somnis y recorts:
aquí mon cor escolta, y anyorívol
conversa ab los seus morts.*

*Ay! de cad'any ab major nombre hi parla;
y aquesta quietut,
ab los ausents qui venen a poblarla,
me veu més abatut.*

*Temps era temps en que'l boscá murmuri,
essent al d'are igual,
me sonava tau sols com un auguri
de cántich triomfal.*

*Llavors eix tò planyent jo no hi sentia:
sols notes de vigor
de l'harpa montanyenca recullia
mon juvenil ardor.*

*Llavors eran les meves recordances
celisties del matí,
y alegre estol de joves esperances
s'alçava en mon camí.*

*Llavors ma vida desbordant no veyia
lo baix ni lo somort,
y fins l'arbre ferit qu'a mos peus queya
me dava un signe fort.*

*¡Oh! si: la gran pinassa qui tombava
ferida ab la destrat,
deya: «per vèncer la maror més brava
m'en vaig d'aquest penyal.»*

*Arbre avesat a dominar tormentes
dius la regió del vent,
venceria les ones turbulentes
navili prepotent...*

*Are'ls navilis ja no's fan de fusta,
y quant aquest pinar
cayga tallat de la montanya augusta
será llenya vulgar.*

*¡Quántes cases pel camp de l'existencia
he vist mudar axí,
perdent noblesa y trionfal potencia
dins lo vulgar mesquí!*

*Palmes, corones de llorer ò roses,
humana ambició...
Virtuts del cel, estrelles mig descloses
per l'abnegació...*

*Maravelles del món y del empiri
que'l cor se proposá...
¡còm quedan lluny del impotent deliri
qui'ls estengué la mà!*

*Buyda jo torn la vida a ton refugi
¡oh vell pinar desert!
Com la teua remor, per més que puji,
mon pobre cant se pert.*

*Prou venturós seré, si solitari
algun somiador
mon cant escolta y consegueix trobarhi
l'encant de ta remor...*

*Prou me serà, si per la lluyta odiosa
jo essent com un infant,
¡oh bosch! dins ta pregaria remorosa
sé viure tot pregant.*

*Tu'm mostrarás sota'l verdós ramatje
que tot mundá atractiu
es com eix ull de sol, qui per l'herbatge
belluga fugitiu.*

*Tu'm parlarás ab veu fonda y seguida
de lo abismal y etern,
dels sérs volguts, exits d'aquesta vida,
vius al afecte intern.*

*Axí nodrintme com per temps enrera
de tal potent vigor,
si no hi recobr encants de primavera,
tindré'ls de la tardor.*

*Una tardor que may la pompa esfulla
d'alzines ni de pins,
mes ab l'unció suprema los remulla
de nibols gegantins.*

*Una tardor en que si be's llamentia,
eix bosch canta més fort,
y al arribar ab l'alè de la tormenta
un no sé qué presenta
com de marxa triomfal sobre la mort...*

MIQUEL COSTA Y LLOBERA, PERE.

Traduccions de Mistral

A-n els poetes catalans

No pot estimar sa nació, qui
no estima sa província.

Milà y Fontanals.

I

¡Germans de Catalunya, escoltau! Nos han dit qu'en la vostra terra feis reviure y brillar una branca de nostra llengua.—Deu vulga que'l bon temps escamp les seves ones per les vinyes y olivars de vostre planes, valls y montanyes.

Be nos recordam, germans, de quant el comte Berenguer arribá de Catalunya, inflades les blanques veles de ses naus p'el bon vent, y entrant en el Rose, va rebre la ma, la corona y els diamants de la princesa Dolça; llevors Provença y Catalunya berretjaren els seus usos y costums, y mesclaren son llenguatge, llavors, sempre que hi havia a Magalona, a Marsella, a Aix o a l'Avinyó qualche bellesa de molta anomanada, prou que'n parlaven per Barcelona!—Durant cents anys els catalans y el provençals se partiren l'aigua, el pa y la sal; y, que no sen ofengan Espanya ni París, mai es arribada Catalunya a més alta gloria, ni mai ha tingut Provença un sigle tan brillant. Els trobadors, a-n els que ningú ha vensut després, parlavan la llengua del poble a les barbes dels preveres y mitrats y a l'orella d'els reis y cantavan amb amor y llibertat la venguda

d'un nou mon, y amb menyspreu els vells temors y esglais; llevors hi havia sang y aspror de primavera. La república d'Arles, d'el fons d'els salobrars feia escoltar sa veu a l'Emperador, y la de Marsella, en plena edat feudal, li mostrava aqueixs mots escrits en son lllindar: Tots els homes son germans. Y, quant de la tramuntana va devallar Simó de Montfort y per la gloria de Deu y la llei del més fort, desencadená la creuada y els esbarts de corps afamegats volatetjant p'els nostres camps destrossaren la mare, el niu y la niuada, Tarascon, Bell-caire, Tolosa y Beziers varen fer mur de sa carn. ¡Tu els veres, Provença, tu els vares veure a-n aquells bons fills correr animosos a pendre les armes y per la llibertat morir contents... y ara ¡quina vergonya!, al punt acobardats, la nostre pell s'aborriona devant la cara d'un gendarme.—Ben segur que n'hi havia de morts a cops de destal, lluita mai acabada y nafrats y ferits..., però si el foch roega y mata, també escalfa!

Llavors tenían Consell y Prohoms, qui, sentint a dintre el dret, sabían llançar el Rei a fora; y, així fos el de França Lluís VIII, amb cent mil creuats d'armada, Avinyó tancava ses portes.—Es clar, la Ciutat era venuda, destroçada y arranada... però nostre lliure Consell havia mostrat cara a l'armada reial.

D'En Pere d'Aragó, germans, prou nos ne recordam. Vengué com el vent, seguit d'els catalans, brandant sa llança punxarruda. Devant els murs de Muret moriren els guerrers de nostra banda, perque el nombre y la disort aclaperaren la justícia.

Y desde llevors per la germenor de raça, el provençal, respon al catalá y a través de l'ona que suspira, a través de la mar blava a certes hores la Provença anyoradissa gira els ulls a Barcelona.

II

Ara els provençals lliure y lleialment som, com una sola flama, de la Gran França, y els catalans pertanyen de bon grat a la magnánima Espanya; lo que nos ensenya que dins l'ordre de la Divina Providencia tot se fa pel nostre bé. Es que a la fi el riu te d'anar a pará a la mar y la pedra a-n el claper. El blat espés millor es guarda de les fredors del mestral; y els barquets, per navegar més segurs, quant l'ona es negra y la mar fosca, solen anar de conserva perque es bo ser molts, y a voltes es agradós cridarse els fills de la França, y al escoltar sa veu, veure corre p'els pobles de sol a sol l'esperit de renaixença y lluhir la ma de Deu de Solferino a Sebastopol; però tot d'una que minva la tempestat, tant pronte com el timoner canta á la vora del timó y ve la bonança, cada nau per aquí y per allá s'escampa a son plaher per tirar a l'aigua la seva xarxa y seguir la seva estrella. Així arriba l'hora en que cada nació, contenta de sa part y franca de tiranía, espiga com un camp d'ordi aont els aucells, les papellones y les flors, poden mesclar els seus cants y els seus colors, sens envejes, odis ni discordies.

Y França y Espanya veyent els seus fills escalfarse en els raigs de sol de la patria y cantar matines en el mateix llibre, deurán dirse: «Els nostros infants semble que tenen prou seny, deixemlos riura y folgar junts, que ja son arribats a l'edat de ser lliures.»

Sols aixís veurem tornar el ben estar y la llibertat antiga an els pobles y p'el sol

vincl de l'amor (unirse les raçes y armarse coratjoses per caçar l'au de presa, si mai s'ovira negretjar l'urpa del tirá.

Are, els provençals amb el tamborino qui fa ballar els mariners y la barca, acudirem a vostres festes, assaborirèm els raims de vostres vinyes y quant fareu corregudes de bous salvatges vos menarem els de la Camarga; y vosaltres catalans en el mes de Maig nos tornareu la visita amb vostres naus y vostros fronts coronats d'olivera, simbol de germanor; y xarrarem d'amor, de vins y segades, parlarem del vell temps y cantarem nostres belles cansons.

Coratjosos guardians de nostra parla gentil, guardaula lliura, pura y clara com l'argent, que tot un poble hi beu assedagat; y prou sabeu que tenint la llengua es té la clau qu'obre totes les cadenes, pel cas que la disort nosmeni a l'esclavitut. Germans de Catalunya adeu siau... Nos han dit que'n la vostre terra feis reviura y brillar una branca de vostre llengua.—Deu vulga que'l bon temps escamp les seves ones per les vinyes y olivars de vostres planes, valls y montanyes.

A Damas Calvet de Figueres.

Estimat amich: jove pi qui t' alces de les valls de Mallorca, de les serres catalanes, tu qui fas florir l'epopeya en el gai Consistori de vostros Jochs Florals, presenthei si't plau aqueixs corals versos de l'amat de Mireia.

Agost 1861.

La torre benehida

Som sentit contar, q'un bisbe d'Avinyó, va manar construir, just en mig de la Ciutat, un alta torre qui desafiava el vent de terra y de mar y se reia del poder del dimoni. Solidament fonamentada demunt la roca; forta, quadrada y seuvatje, alçava devant el sol son front altivol. Tót-d'una que fonch acabada de paredar, Monsenyor, per major seguretad, va benehirla, y, per pòr de que'l diable hi entras p'els vidres de las finestras hi feu gravar la seva mitra. Llevors per guardarla va nombrar claver a un homonet de Deu, anomenat Pere Joan Moro.

¡Ah Sant Salvador, teniu conte a n'el bon claver! deian els vehins.—Prou que ho sabia el pobret lo que passava.—Aquell mal negoci dies feia que no'l deixava dormir: Na Moreta, la seva filla estimada, tenia un secret, una intriga d'amors què, per poch que durés, podia durlo cap dret al infern.—Si Monsenyor arriba a sebre que de nit rondan la torre amb mal fi, ¡pobre de mi! pensava el bon claver, me despedirán, perdre les claus y la virtut miraculosa de la torre y per afagitó els florins del papa tan ben guanyats.—¿Que faré, que no faré? s'anava diguent; lo millor será tancar ma filla dalt la torre del castell, aont ningú pot arribar, y aixi fa ferho.

La jove reclosa cantava amb veu planyivola.—«Monsenyor ha benehida ma presó, però jo a mitja nit hi rebré el meu estimat, sens fer cap mal, en que la porta hagan tancat.—Puja, puja estimat meu!» Lluny dins l'horitzó, se ponía depressa la lluna y ja el claver s'era adormit. Els rossinyols, allá baix, no paravan de cantar. Vina, vina, amich

meu, y desde la cresta d'els marlets, veurás ballar les estrelles semblava deian amb sos cants els rossinyols.

El diable, qui mai dorm, sens fer remor y d'amagat anava semblant eures y tapare-res per les encletxes y clivells de les parets del castell.—El Bisbe per oblit les deixá crei-xer y se feren tan ramudes y esponeroses que, quant bufava la ventada, seguit volvavan fulles y brots, com si fossen aucells y papellones.

De branca en branca saltava un jove hipnotisat per la mirada que lluhia a dalt; era l'amor prenguent la torre per assalt, sens pòr del vent ni d'els conjurs.

—«Monsenyor ha feta la torre ben alta, deia el gentil jove, mentres anava pujant, però per tu, vida meva, cent vegades mes amunt jo pujaria, sense temors ni esglais.»

Prop de la tortoreta, qui dolçament respon a aquell cant, més que mai anemorat, tremolós vol abraçarla, quant se romp la branca de l'eura flonja y cau sens vida demunt les roques del fondal.

Monsenyor va perdonar el desdixat Pere Joan y fins va dirse que condolgut de la tristor del pobre infant, se penedía d'haver benehída la torre de la Ciutat.

Jo de na Moreta plany la sort, puig que la pobreta d'els amors no va conéixer mes que la mort; y quant tocan la mitja nit encara plora sa disort dins l'alta torre del castell.

Bellveura

En el castell de Tarascón hi ha amagada una reina, jove donzella, nina gentil. La reina n'es una fada que hi está encantada. Consisteix l'encantament en que no més pot estimar a'n el qui jove o granat, farest o bell, p'el seu enginy l'arribi a veura y la sabi ovirar.

Tres cavallers son arribats per escalar lo fort castell y deslliurar la reina bella; son tots tres molt abrinats, valents y ardits. A'n el primer, un cop de pedra su la cara, l'ha tombat quant sen muntava, cau el segon un poch despres y ja el tercer agoneja revolcant-se per la terra.

Desembarca just llevors un bandetjat fent de maléit y de rumbós. Tresors escampa quan va passant, mes ni amb plata ni amb or pot guanyar el centinel-la qu'els braus no's venen per res del mon.

Un trovador anemorat, amb la bandurria entre las mans, hi arriba un poch despres; tot lo día toca y canta les proeses d'els majors, canta sempre d'els llatins la nobleça y l'esplendor. El centinel-la del castell escoltantlo queda ensisat, y'sens pensarhi, deixa oberta la presó. Canta, canta, sens parar el trovador y amb descuit y poch a poch sen va entrant cap endins p'el corredor.

La fada qui el veu venir, saludantlo com a un rey, li fa signe de seguirla. La bella parella muda d'amor, per la negre y ampla escala sen munta sens dir un mot. Quant sont damunt la terrada, en lo cim de l'alta torre descubreixen inmens espai, d'allà oviren l'esplendent volta que fa el cél blau sobre la tera, els estanys y gorchs d'aigua salada, l'onetjar de les espigues al granar, barcos y llanxes qui navegan dins el riu, cultius, gorets y horts per la planura y a la vora d'els cosals els clossos més ben conrats. També veuen

els antichs monuments de la Provença, qui tantes coses ensenyan; y coronant la llarga plana, castells y forts qu'han lluitat per la defensa de la patria.—Llevors la fada, li diu an el trovador, mostrantli aquell paratje: «Aqueix es el meu reine, bon trovador; y ara será el teu, puig que'l te don en heretatje. Que'l qui sap ovirar en el gran llibre resplandent y estimar allò que veu, tot ho guanya, ho aumenta y li pertany, sense pagarne cap tribut.»

JOAN ROSSELLÓ.

9 Juny, 1877.

La Balada de la Pastora Enamorada

*Si n'hi havia una pastora,
que s'es prendada del Rey,
el cor li'n diu que's hermosa
y'l cor la enmena vers ell.*

*Dematí de primavera,
tot lo mon asoleyat;
Senyor Rey sortia á veure
els jardins del gran Palau.*

*Si la pastora es saventa
del camí que'n farà'l Rey,
ja's posava per ser vista
prop del mes florit roser.*

*Senyor Rey fa la passada
y á la nina no ha ovirat;
quan ella veu qu'el Rey pasa
la rosa fa trontollar.*

*Senyor Rey sent qu'esfullava
aquell roser tot florit;
ja'n diu á soldats y patjes
ja'n diu fentlos hi gran crit.*

*—Amarreu á la pastora,
y porteula al mitj del foc,
qu'ella esfullava las rosas
de la esposa del meu cor.*

La Balada de Sant Isidro llaurador

*Sant Isidro, Isidro, Isidro,
Sant Isidro llaurador,
el camp llaura per sembrarhi,
per sembrarhi la llevar.*

*Guia'ls bous mirant en l'aire
ab els ulls il·luminats:
com mes enfonsa la rella
es qu'ha mirat mes endalt.*

*Sembrará el pa per l'esposa
y pels fills que Deu li dó,
Sant Isidro, Isidro, Isidro,
San Isidro llaurador.*

*Tot bon punt sobre l'iglesia
la campana sent brandar,
veu qu'es hora d'anà á missa
veu qu'es hora de pregar.
Pro y la jeyna com la deixa
Sant Isidro llaurador?
no veurá pas el pá á taula
si no sembra la llevar.*

*Pro be ho sap que Deu l'estima
y que l'ha d'anà á adorar,
si aquells fills y aquella esposa
Deu mateix els hi va dar.*

*Contrit plegava la feyna
y s'en va á fer oració,
Sant Isidro, Isidro, Isidro,
Sant Isidro llaurador.*

*Sant Isidro, Isidro, Isidro,
Sant Isidro llaurador,
ja tornava de oir missa
de cumpli la devoció.*

—De tan que he deixat la feyna
com daré pa als meus fillets?
Pro Deu ho vol, consolemnos
quan ho fa ja es per ben fet.

Tot ben punt al camp arriba
queda plé d'admiració,
Sant Isidro, Isidro, Isibro,
Sant Isidro llaurador

Tot lo camp llaurat trovava
y'ls bous eran al corral,
que per mans que no eran d'home
era fet tot lo jornal.

Promptament devalla un nuvol
qu'esten llum d'hermós color,
y apareix un alat angel
al it angel del Senyor:

—Mira'l camp-l'hi diu—Isidro
mira'l camp qu'et dona'l pá;
qui com tu al bon Deu estima
perque s'ha d'escarrasar?

Tindrás sempre qui t'el sembri
si aixis aymas al Senyor,
Sant Isidro, Isidro, Isidro,
Sant Isidro llaurador.

FRANCESCH PUJOLS.



Fantasia

*Al bosch tot era brolla.
Arbossos y argelagues,
y bruchs y romagueres
del vell pastor el caminar torbavan.*

*Ab el fuyach de terra
sovint hi relliscava,
y als pins y a les alzines
s'havia de abrassar á cada passa.*

*Cercava la cabreta,
la cabra roja y blanca
que del remat li havia
jugit, saltant marjals, no feya gayre.*

*Fugí corrents, depressa;
com fura al encauharse,
y cap al bosch feu via
la cabra del pastor més estimada.*

*La fosca queya á sobre
iy'l vell pastor plorava!
Quan li semblá que ohía
el belar de la cabra roja y blanca.*

*Mes no era la cabreta,
qu'era una hermosa dama
al mitx del bosch perduda,
senglotant, senglotant, com esglayada.*

*Al veure tal bellesa
quedá sense paraula
el vell pastor, y un xiscle
ressoná pels serrats y fondalades.*

*La dama va escométrel:
—Oh vell pastor, ampáram!
Ja feya quatre días
que'l meu cor, que t'estima, t'esperava!—*

*Els ulls de aquell bon home
tornaren dues flames,
mes una suhor freda
tot el cos li cobria y l'aclofava.*

*La dama va atansarshi
y al front y á cada galta
li feu petons que foren
tres claus sortits de la fornal de l'ánima.*

*El vell pastor refentse,
s'abrahoná ab la dama,
y en sensual deliqui
els atragué l'abisme y s'hi estimbaren.*

*Al cap de poca estona,
la cabra roja y blanca
balava trista, trista...
¡del vell pastor flayrava les petjades!*

*Y quan entre les roques,
al sot, trobá'ls cadavres,
belá més trista, trista...
¡y l'amor del vell pastor, còm l'anyorava!*

CLAUDI OMAR Y BARRERA.

Un retrat

L'infantó havia mort. De sa cara esbofagada havien desaparescút les arrugues de sofriment, sa fesomia tenia una ecspressió de pau sobirana, un reflex de rosa quedava encare en sos llabis, ¡estava hermós, mes hermós qu'en vida! La seva mare, terriblement desesperada, assegurava que no era mort i llurs germanets ploraven silenciosament per no interrompre aquell somni ditxós que havia asserenat les faccions del nen, després de tants días de restar dolorosament contretes.

De la retornada bellesa ne quedaria sols un recort imperfecte; del bonic caparró del àngel no'n tenien cap imatge i avans que la terra'l cubrís per sempre determinaren retratarlo.

Un fotograf d'ofici va demanàrloshi un preu massa crescut. Sa modesta posició no'ls hi permetia fer un gasto semblant després dels que'ls hi havien caigut a sobre amb aquella desgracia.

Fou precís cercar un aficionat que bonament volgués compláurels, pagant lo que fos, sense ecsageracions pretencioses. A la ciutat n'hi havia a dotzenes i molt seria que no'n troessin un que ho fes amb més o menys perfecció.

Un vehí i un parent que estavan ben relacionats anaren de casa en casa, pró ningú volia ferho; els repugnava la feina i donaven per excusa que no'n sabien prou per ecsecurar amb lluiment aquesta mena de treballs.

Aleshores una senyora molt respectable i caritativa que solia trobarse sempre allí ont hi havia trastorns i llágrimes va oferirse. A n-ella no podrien pas negarli.

L'infant havia mort a trenc d'auba i durant la tarde d'aquell día la senyora va treballar amb delit y amb diplomacia. Tot inútil. Els inconvenients se multiplicaven fins un punt inverossímil: que'l obgectiu, que'l xassis, que la cambra, en fí, que no hi havia manera de portar en front de la mort als bons aficionats.

Vingué la nit tenebrosa, interminable, plena de funeral silenci, interromput de tant en tant per revifalles del dolor que gemegava foscament; i a mida que'l día s'apropava una obsessió anava subjugant als que rodejavan al tendre cadavre. Semblava que poc a poc, am misteriosa suavitat, la carona del nen s'embellia d'una manera sobrenatural, i'l greu de no poder guardar un recort de tanta hermosura'ls tenia desesperats, fora de sí.

Las hores passaven, la de l'enterro s'apropava, i'l nin seguia sens descompondres ni perdre'l débil color de rosa que li campia els llavis.

La mare xisclava histericament bo i clavant les ungles en el crani d'ont arrancaven madexes de cabells negres i llustrosos, i ses filles, espantades, la seguïen arrèu sanglotant entendrides, mes per aquell desconsol, que per la perdua del que elles creïen que tenia d'esser el companyó i protector de sa juvenesa. Els parents procuraven ende-vades apaigavar aital follia i daven esperances, i el marit surtia am llagrimas als ulls, resolt a no tornar sense un fotograf.

Mentres tant, el vell relotje de paret, qual pendol lluent havia sigut el primer obgecte que havia fet llampegar de curiositat la ignocenta mirada del infantò, seguia sa marxa. Les agulles es creuavan amb espantosa regularitat; amdues estaven ja aprop de la xifra que indicava l'hora terrible de la eterna separació, i'l cotxe blanc, de blanques cortines i creu blanca s'havia parat a baix, devant la porta, quan per la escala se sentiren passos precipitats. L'infortunat pare retornava acompanyat d'un jovenet que dúia una cambra fotogràfica enfundada i uns tres peus plegats lligats am corretges. Aquest restá en el cancell, mentres el primer s'endinzava en sa fosca del pis cercant a sa muller que surti esverada.

—Cuiti, cuiti que volen emportársel, i sos dits flacs i nerviosos apretavan com acerades tenalles al bras del fotograf conduintlo am violencia envers la mortuoria cambra.

El jovenet mirá á tots cantons amoinat i neguitós: alló era molt fosc. Regná un silenci ple d'inquietut. L'encarregat del servei funerari murmurava impacient de bax en bax:

—Cal enllestir, esperan...

La mare que havia estat fins allavors ansiosa, ferida per un presentiment esclatá de sobte.

—No's podrá fer! ¡Deu meu! ¡no's podrá fer!! i altre volta el crit histeric retrunyí esgarrifós, inponent, axordador.

No hi havia prou llum, ni en tot aquell primer pis tampoc. Era precís portar el mort a fora, al terrat, si'n tenien; sols allí podria ferse 'l retrat.

Allavors comensá una escena esfereidora: la mare volgué agafar l'infant per-a pujarlo al terrat sens tardansa; mes varen contenir-la i organisaren una trista comitiva.

Al devant hi anava'l pare guiant al fotograf, que pujava am la máquina i'ls tres peus mitg aparellats; després el bressol, un bressol pesant, de ferro, que duien dos homens amb el nen qu'hi reposava; seguintlo adelerada venía la mare que a ningú se li havia acudit aturar, i al redera els altres; les nenes, els parents, els veïns, en fi una corrua plena de curiositat sense esma ni voluntat per evitar aquell funerari pelegrinatje.

La pujada era penosa, l'escala estreta no permetía qu'en els replans passés el bressol arran dels escalons i tenien qu'enlairarlo per demunt de la barana.

—¡¡Cuidado!! xisclava la pobre mare horroritzada, i ses mans flaques de venes negroses corrien amatentes per agafar a son fillet que seguía el moviment gronxantse am l'inèrcia de les coses inanimades.

Passat el surt continuava pujant callada, afanyosa, murmurant paraules sense ordre ni concert, atenta sempre al bressol qu'en son giravoltar sens treva, trucava d'un costat a l'altre, ara am soroll de ferralla contra la barana, ara foscament contra la paret i les portes dels pisos. Al trucar del mort, les portes s'obrien, la gent surtía i omplenava la escala seguint amunt, amunt, inconcienment, silenciosament.

l'l petit cos insensible anava enllumenantse i una mena d'estrany consol anava invadint també el cor de la mare.

—Axó convé, pensava, axó convé i un débil sonriure de boja li mitj obría'ls llavis.

A mitja escala fou precís reposar; ho feren en una clapa de sol, un bon sol d'ivern que entrava pel finestral de la petita torreta que cubría la caixa de la escala.

Allí la mare ajupida sobre'l cos del seu fill se'l menjava am la vista. La robeta blanca que'l cubría, ferida de ple a ple per la llum daurada omplenava de reflexos calents les mans i la cara de l'alba, donantli apariencies de vida. Sota'ls raigs vivificadors del sol se esvaía la tétrica impresió que causen els cadavres; la mort perdía 'sa fredor i son rigit encarcament, i s'hauría dit que un imperceptible blex acompassat i tranquil axecaba a intervals l'entavellat de brodades puntes, que gurnien els devants del vestidet blanc de musolina. Aparexía talment, que com altres voltes hagués caigut, en el bressol, ensonyat, rendit pel riure enjogassat de la infantesa. La ilusionada mare hauría restat allí eternament, vetllant aquell somni, espiant el moment del despertar per fruir un cop més el goig dolcissim que causen uns parpres avellutats que s'obren i una rosada boqueta que somriu. Y quan els dos homes, ja refets, prengueren el bressol alsantlo com un

fardo despreciable, dolls de llàgrimes rebrollaren dels ulls escaldats de la pobra dona, regant amb abundor el tros d'escala que mancava pujar encara.

La porteta del terrat engolia la gent que, apres s'apretaven a l'entorn del bressol, dextat sens miraments en l'ombra de la paret mitjera, on restá bressant tot sol aprofitant la sotragada, com si carinyós volgués despedirse del nen quina escalforeta havia guardat tantes vegades.

El grupo s'amarava de llum, l'éter vibrava joiós en aquella matinada espléndida; un remoretg de vida s'alsava de la ciutat entre columnes de fum blavós que s'esvandía arreu; alguna dona estenent roba cantava allí aprop una cansó melangiosa, i de per tots indrets els galls se responíen, mentres una petita campana sonora i clara repicava alegroia en el vell campanar de la parroquia.

Tots miraven atentament les maniobres del fotograf, en actitud recullida, les cares pàlides, l'esguart humit, i de continuu se sentía á la mare que am veu rogallosa, débil i opaca, com exida del sí de la terra, repetía am monotonía desesperant—Pobret... pobret... no pot esser... sembla un somni...!

Erta, clavada al sol, presa d'un tremolor crudel, tenía á cada costat una de ses filles que sengrotaven ja sens reprimirse apretanse contra'l cos cataleptic de sa mare.

Tot estava ja apunt, la máquina enfocada, el xassís en son lloc, i'l jovenet reclamá ajuda am una senya al més proper: era precis axecar de la capsalera al bressol; posarlo casi vertical porque'l rostre del nen se vegés sense escorsar. Y ho feren, ho feren barroerament i'l fret cadavre comensá a relliscar i deu mans contretes d'horror s'hi posaren asobre per aturarlo. Un crit unánim, un crit d'espant sobre-humá esquinsá la quieta atmósfera i els plors sonaren encomandissos, fent un chor llastimós que ofegava la veu tranquila del mosso de la *Funeraria* qu'es queixava de la tardansa, i suplicava que acabessin d'un cop, mentres a empentes aportava a tothom i's posava a dirigir l'operació d'axecar el bressol dant ordres al fadrí fuster que'l acompanyava. Cridava massa, feia més soroll que'l necessari, i son parlar sec i antipátic que tenía un to de suficiencia i vanitat demostrava un fondo despreci envers les llagrimotes de l'entorn.

Tothom comprenía qu'era necessari acabar com més aviat millor amb aquella escena; alguns homes s'havien apartat am repugnancia, i'l pare pàlit i sense llàgrimes, apretades les dents, mitj obria la boca amb una ganyota de desesperació concentrada.

Y entre un gran silenci, que s'imposá de sobte, com el que precedeix al arribar al punt culminant de les grans cerimonies, se sentí l'esbategar del obturador.

Ja estava; dintre la máquina, sobre la placa, s'hi havia fixat l'imatge tant desitjada, l'imatge rígida d'un nen dorment en un son eternal.

S'endugueren a la mare i devallaren tots l'escala xiuxejant estranyes filosofíes, l'encarregat del servei funerari prengué el petit cadavre entre llurs brassos d'orangutan i aná a ficarlo, amatent, dintre la caxa, i'l bressol com un trasto inútil restá abandonat en l'ombra de la paret mitjera.

A la fi tot havia acabat, ja estava cadescú en son lloc. En la fosca del pis mortuori s'hi sentíen ais qu'indicaven el parocsisme d'un dolor insufrible, i a fora, el drinc acompassat i armoniós de la campaneta, el cant monóton dels capelláns i la remor opaca del seguici.....

L'enterro feia sa via pel mitg del garbux dels carrers. Era dia de mercat i'ls pagesos que pel camí trobaven es descobrien am respecte al passar la caxeta blanca banyada de sol.

PRUDENCI BERTRANA.

Gerona Maig 1903.

Posta plujosa

*Plou fort i cau la tarda;
Les bones germanetes
han fet que'ls vells s'acoblin
sota el cobert de l'hort.
Sota el cobert del pati
d'un molt proper col·legi
tambe els nois s'hi soplujen...
Fa vent i plou molt fort.*

*Plou fort i, els ulls enlaire,
els nois cerquen les gotes;
els vells, les testes baxes
escolten ses remors;
capjups els vells contempen
com moren les bombolles
i els nois, com exes s'inflen
i s'omplen de colors.*

*Plou fort i els vells aguaiten
com van caiguent les fulles;
els nois, les orenetes
xisclant prop del teulat...
Plou fort i els vells s'adonen
que va morint el dia
i els nois, que al lluny s'encenen
els llums de la ciutat.*

RAFEL MASO Y VALENTI.

Perpetuina

El día 18 d'aquet mes, va morir la senyoreta Maria de las Mercés d'Arteaga y Santos, coneguda ab lo pseudónim literari de María Mercé d'Arsan, en lo millor de la vida, quan tot li havia de somriure y quan decidint-se a agafar la ploma, comensava a desenrotllar ab extremada sobrietat las ideas que li bullían en l'imaginació.

Deixeble de l'«Escola d'Institutius y altres carreras per la dona», s'havía significat sempre per l'extraordinaria aplicació; tant, qu'al acabar els estudis, la vaig nomenar ajudanta de la meva classe de Geografia.

Mes tart, al ensenyar las assignaturas de «Gramática y Literatura catalanas» va acudir tot seguit a la crida, y allí si que's trojava en el seu element, estudiant y enrahonant per primera vegada de cosas sérias, en catalá. Aquellas senyoretas que venían a escoltar-me, havían de comensar per desfer-se dels prejudicis que tenían; s'havían de deixar d'enrahonar *fi*, per enrahonar ab una mica de propietat, cosa bastant difícil entre fillas de bonas familias, terriblement influenciadas per la castellanisació.

Desitjós de que las deixebles aprenguessin tant com fos possible, cada día las hi feya fer temas práctichs, porque s'acostumessin a escriure en la nostra llengua (no imponent-las-hi cap criteri, sino deixant-los-el al lliure arbitri, mentres fos constant) y a saber traduhir el pensament, sense'l romanticisme cursi o l'incoherencia que dominan generalment en els escrits de las senyoretas. Els temas consistían en descripcions curtas y senzillas de cosas vistas a diari; y encloían

sempre'ls d'ella, un pensament delicat y original encara que traspuant tristor. May hi havian cosas de fer esborronar, ab situacions de tragedia, escenas horripilants, ni desbordaments passionals; tot ho descrivia ab mitjas tintas melangiosas y suaus, deixant ovirar tot just la idea qu'era poética y trista a la vegada.

El primer tema en prosa que va fer, era la descripció d'una habitació; y aixís com la generalitat de condeixebles veyan salas grans ab miralls de Venecia, alfombras atapahidas, quadros de bons autors, estátuas de bronze y tot alló qu'es natural que s'vegi dels 16 als 20 anys, la Mercé hi veyia una habitació miserable, com si hagués volgut ser l'alberch dels protagonistas dels «Primers frets» d'En Blay y ho descrivia aixís, ab aquet lacanisme:

«¡Y en quina miseria viuhén! Ell, pobre vellet que s'en va del mon, ell, y sa neta, únich consol de sas penas. ¡Rello-gats, sota terrat, en una sola habitació no gayre gran, baixa de sostre! Las vigas son mitj podridas; l'emblanquinat de la paret negrós, las rajolas esquerdadas. La claror del cel hi entra per una sola finestra; desd'allí'l bon avi y l'orfaneta veuhén uns jardins molt grans y plens de flors; el bon avi y l'orfaneta, se'ls miran tot sovint, pero no'n reben cap olor.

»De mobles ben pochi: un llit de posts y banchs, recort del que ja no son, un catret que tot just s'aguanta, una taula que coixeja, quatre cadiras de boga y un bagul rónech; res més.

»De llum, no'n tenen cap, ni'n necessitan; 's llevant a punta del día, s'en van al llit quan es fosch, y s'adormen sense

»haver anyorat res més qu'aquells essers
»benvolguts, qu'entre gemechs y con-
»dols, 's van adormir en la terra, per des-
»pertarse en el cel:» (1).

No havia fet res ab intenció de pu-
blicar-ho y jo tenia varis escrits seus,
poesías en sa major part, en tots els que
s'hi veyia inexperiencia literaria, com no
podia menys de ser, pero tenian un
ayre d'ingenuitat y un no sé qué d'atracti-
vol, que'ls feya interessants.

Tot plegat una malaltia, una infecció,
's va apoderar brutalment d'aquella áni-
ma selecta, que s'havia passat la vida
planyent als altres; y ab sanya terrible,
l'anava aclaparant físicament, per obrir-li
cada vegada més las potencias, fins á fer-
li veure clar el trist fi que se li esperava.
¡Quinas ideas més tétricas allavoras! Ja
no eran tons grisos ni moradenchs, sino
llapissadas negres y espessas que corpre-
nían; pero may era l'impotencia irada
que's revolca convulsivament rebelant-se
al destí, sino l'esperit sadollat d'amor
pe'ls seus allegats, que sent tota l'anyo-
ransa de la separació eterna.

Allavoras va ser quan agafant al etzar
poesías sevas, las entregava a algún amich

(1) En el número passat de CATALUNYA, 's va
insertar l'última composició en prosa que va fer la
Srta. Arteaga, titulada «Aubada d'Animes», y en el
número 2, n'hi anava una poesia.

ACTUALITATS

POESÍAS.—Donèm una gran frescor
de poesías.—La CATALUNYA d'avuy sem-
bla la cascada del *Dinorah*.—Però, es tan
hermós llegir versos al istiu!—El dols
zefir poétich purificará els senyors en
mánigas de camisa, asesins de melons
infelissos, els senyors grossos, rodons,
plascents, que s'ofegan, se ventan y bufan.

redactor de publicacions catalanistas, y
cada cop que la pobre Mercé s'en veyia
una de publicada, somreya lleugera-
ment.....

Y va arribar-li 'l moment fatal de dei-
xar en el més gran desconsol á la seva
familia y en l'impressió més penosa als
bons amichs.

Vaig anar a veure-la, per última vega-
da; y estava vestida de blanch, groga com
la cera, ab posat de santa y solcada la
cara pe'l sofriment de temps; la caixa
's trovava voltada d'una pila de coronas
y rams de llessamíns, crisantemas y altres
fiors d'una blanchor immaculada, com
l'ánima que s'havia sortit ja d'aquell cos,
volant-s'en cap a altres regions ahont s'hi
pugués estar sense l'opressió qu'havia
sentit constantment en aquesta vida.....

Tot anant passeig de Gracia avall
acompanyant al cadavre, fita la vista en
aquell reliquiari blanch que s'en duya las
despullas d'una esperansa per Catalunya
caminavam d'esma, muts y apesarats,
semblant que tot vibrés al unísson: ja
que'l nostre ánim armonisava perfecta-
ment ab la nuvolada densa qu'havia apa-
gat el Sol y amenassava pluja d'un mo-
ment a l'altre. Era també un plor que'l
cel reprimía.

ROSSENDO SERRA y PAGÉS.

QUINAS COSAS PASSAN!—En R. F. Vi-
llaverde hauría fet una cosa bona; dar una
escapsada als presupostos de Guerra y
Marina.—Ho han impedit els Peluts In-
fectes, qu'ab ridículas arrogancias han
defensat els *cuerpos*. Llavoras els dinás-
tichs, no han volgut quedar enredera,
tement pel *régimen*. (Aixó de *cuerpos* y

régimen s'ha de dir en castellá) Oh Peluts! Incontestables son las vostras hassanyas! El Cid os somriu. Ben mirat, ja era una mena de Pelut de aquell temps. Llástima qu'en Joaquím Costa li hagi tancat el sepulcre. Pero el Cid os somriu, os somriu, fins assota del sepulcre. Heu defensat las glorias nacionals! — Pobres glorias qu'han dat per resultat inútils esterrufaments de cresta, y la somnolencia dels *Episodios* (de D. B. Pérez.)

REY AGRICULTOR.—Hem llegit, joyosos, que'l Rey parlá a Estella, a una corrúa d'Alcaldes, de las cosas de la cullita.—Ah! quants Reys y Capitans d'anomenada, cansats del brugit del mon, s'han retirat a l'hort o a la vinya!—Oh la suavitat d'una *nuance* bucólica sobre els Reys,—més que més del Rey de la terra dels mostatxos, de las perillas y dels *gestos avinagrados!*— ahont se menjan *duelos y quebrantos*— ahont las planas son, al raig del sol qu'aixerraheix y fa crepitar, com unas inmensas estovallas (sense res demunt.)

EL PELUT INFECTE, senyor *Adolfo* (nom de perruquer) Marsillach s'enfurisma per la descripció del seu clan. Per purificar l'atmósfera barcelonina de las evaporacions ofenosas del sobredit Pelut, publicarem en el número vinent unas traduccions d'Horaci. Es lo millor que po-

PREMPSA

ILUSTRACIÓ CATALANA.—Publica una hermosa *Impressió* de Miquel S. Oliver.

Avuy la primera
tebor m'ha besat
d'una primavera
que tant he esperat.

La sent que fa vía,
que ve cap a mi;
sos alens m'envía
de mitjan camí.

dém fer. Desinfectar, contra els Infectes.

RAFEL MASÓ, POETA, DIBUIXANT Y AGRICULTOR.—Nostre amich Rafel Masó (de qui publiquem una poesia, ha sigut premiat per un projecte de senyera per l'Orfeó Lleydatá.—Si hi ha naturalesas de multiplicitat, n'es una la del amich Rafel Masó. Car ell dibuixa. Ell fa versos. Ell es un eminent agricultor, premiat a Amberes (1889) per una instalció de conills; a Marsella (1894) per uns pots de mel.—Es un poeta pagès, ab mes veritat que Virgili. Viu apaciblement en el camp, com l'autor de *Mireio*, veyent el somriure continuu en la cara de sa esposa y sos fills. Y el Temps passa demunt d'ell com una boyrina rosa.

FA GOIG.—*Ens referim* al llibre de D. Joan Roselló qu'ab aquesta CATALUNYA rebran nostres llegidors.—Es vermell, com un sol que surt. Te unas lletras blanques com las estrellas. Y, el dintre, es inefable com la lluna.—Oh Mallorca, Illa Daurada; hi ha una claror en tas bolvas! Tos somriures son auroras; tos pantetjos son flamaradas!—Mes ¿no sabeu l'origen de Mallorca? Jo us el diré, ab un alexandrí y un endecassilab: «—Catalunya, coberta de flors se va aixecar—y li cayguè una flor demunt del mar.»

Comes vellutades
son els sementers;
testes empolvades
son els ametllers.

L'ayre es transparencia
y la llum es or;
l'ayre beu la essencia
dels favars en flor.

Quietuts benhaurades
duya'l sol ponent;

grans ombres violades
anavan cayguent.

Y llevors y células.
esclatan suaus;
volen les libèlules
sobre'ls estanys blaus...

Per camins ombrívols
entrava á Ciutat;
dins sos murs altívols
el vespre era entrat.

La lluna s'alsava
darrera un convent;
el campanà estava
com un transparent.

Els estels somreyan
y eures y jasmins
per les tapias queyan
d'ignorats jardins...

¡Oh nit falaguera,
hort desconegut,
dins hont he begut,
com vint any enrera,
olors de primera
vital joventut!

LLEVOR.—En Rafel Patxot endressa una *Carta-oberta* a En Salvador Genís. La creyém molt justa y profitosa. Diu aixís.

«Vos no sou pas d'aquells que necessitan encoratjament en les llurs tasques; per aytal motiu, sols diré qu'es molt lloable'l treball d'un *Vocabulari catalá-castellá* destinat a la ensenyança, y prova que Vos esteu per damunt dels irracionalsismes pedagógichs que cría l'encegament ofícinesch.

Tant de bó que'ls Vostres companys responguin á la crida, no solsament pera major profit de la Vostra bona obra, sino, al mateix temps, perque donarán a entendre llur plena consciencia de que les

llengues sols s'aprenen, y per tant sols deuen ensenyarse, mitjansant l'estudi comparatiu.

Ficant-me en cosas que no son pas de la meva corda, volía fer avinent quelcom referent a una de les variants esmentades, incidentalment en el Vostre escrit. Mes potser no será errrat que generalisém una mica; no pas ab la pretensió de exposar res que no vos sia ben sabut, y sí ab l'intent d'aprofitar l'ocasió, pera fer sentir algunes coses a certa gent, qui se permeten apreciacions verament llastimoses sobre la nostra llengua catalana, únicament per no voler comensar fent l'afirmació de que *no la saben*.

Assolida l'edat daurada en els segles XIII y XIV, al catalá li tocá la decadència, arrecerantse després en la tradició del poble qui'n devingué guardador, empró no podía perfeccionar la parla. Per aixó en les darreres centuries la nostra llengua no pogué defugir influencies extranyes y se li posaren postiços poch escayents, y que no devém tolerar els qui compartim l'apostolat catalanista.

En l'estudi comparatiu s'ha de garbellar bon xich y espurgar dels «Vocabularis» tots els barbarismes que, encar que malhauradament sían d'usatje prou corrent, no mereixen pas que se'ls regoneixi la fe de baptisme falsa que portan. Fora de mals fills no saber defendrer el patrimoni de la Mare Nostra qui es rica de llenguatje y si algú la moteja de migrada son els ignorants y els emborderits.

De mots mes o menys ben disfregats ne culliríem masses, com: *naixement, recort, joventut, creixement*, etc., que vestits de catalá son: *naixença, recordança, juvenesa, creixença*, etc., y no cal pas traurer als de casa pera hostatjar els de fora.

Certament que no s'han de rebutjar en absolut les influences d'altres llengues, mes solament s'han d'admetrer quan expressin conceptes pera'ls quals la nostra estiga mancada de mots, y en aquest cas donant-els-hi primer la dessinença catalana.

També s'han de combatre las tendències á deixar perdre formes ortogràfiques, donchs s'empobreix la llengua escrivint malament: *dolsa, forsa, tros, frissansa, cedàs*, etc.; en lloch de: *dolça, força, troç, frissança, cedaç*, etc. O be suprimir la *doble l* que mereix conservar-se, á voltas, quan erradament an el nostre entendre, se posa *il·lustrar* en compte de *il·lustrar*, donchs fins en la forma naturalisada catalana se respecta'l deix etimològich y'ns resta *llustra, enllustrar*.

Sovint s'usan indiferentment mots que tenen un significat distint, per exemple, barreiant *complert* ab *complet*, descuydantse de que *complert* ve de *complir* y *complet* de *completar*.

Mes no aném més per aqueix camí, car el lloch no es massa apropòsit y ni tot-hom seguiria.

Tornant á la causa determinant d'aquet escrit es: els mots *gelar, glaçar, gebrar*, la significació efecte dels quals no es gayre apreciada.

Pot haver-hi glaçada sense gebrada aixís com: *pot haver-hi gebrada sens arribar a glaçar*.

Glaçar, es quant els líquits se congelan.

Gebra, si es el vapor d'aygua que pren la forma sòlida sobre'ls caminals, al voltant de les plantes y objectes, produhint els bells fenomens qu'els francesos anomenan *givre* y'ls inglesos *hoar-frost*.

Resulta: *gelar* es la denominació genérica que especialisada en el cas dels líquits devé *glaçar* y tractantse del vapor d'aygua ó de la rosada se torna *gebrar*.

Se'm dirá que aixó es «filar molt prim» y que arriba á esser argumentació de meteorólech; mes també ho es, que n'hi ha qui la tenen aqueixa obligació de «filar prim».

D'altre banda; convé que molts catalans coneixin la perfecció que había guanyat la nostra llengua, féntles-hi remarcar en les mateixes paraulas que ells no saben diversicar.

Mes la resposta s'allarga y ab tot lo dit vos podrian planyer, ab rahó de que

no afegeix cap variant al Vostre «Vocabulari».

Veus-en-aquí una que acabo de sentir per etzar y que segurament no es massa coneguda. Se tracta de l'*isart* tan abundós en tot el Pirineu.

Donchs be; en les Serres de Cadí, l'*isart* se diu *cabirol* havent-hi adhuc la denominació *cabirolera* pera designar un lloch ahont son nombrosos els *cabirols* ó sían *isarts*.

MONTSERRAT.—En son darrer número hi trovém un interessant estudi d'en G. Martorell sobre *L'Urbanisació de Barcelona*:

Entre las moltes iniciatives portadas pels catalanistas al Ajuntament, figura en lloch molt principal la que fa referencia á l'urbanisació de nostra gran ciutat.

Lo públich s'hi ha fixat molt poch en aquest assumpto. Com no es obra de resultats immediats, com que no hi ha cultura ni tradicions en qüestió de arquitectura urbana, ha vist indiferent las noticias publicadas pels diaris, sobre una qüestió que es de grandíssima transcendencia.

Una ciutat no's forma espontáneament, una ciutat no es un pilot de casas, quin únich fi siga satisfer la necessitat d'allotjar als habitants. En la formació d'una ciutat intervenen factors molt heterogenis; es una qüestió d'extraordinaria complexitat.

Los interessos privats posan las primeras pedras; donan la idea, la direcció, l'impuls; mes ben aviat ha d'intervenirhi lo Municipi, la representació de l'interés social, qui ab tota sollicitut fixará en aqueles indicacions, determinarà los seus límits, ordenará'l mohiment, completará ab tota ciencia y justicia l'obra comensada. En los pobles de montanya n'hi ha prou ab algunas cridas manadas fer per l'alcalde, mes en las grans capitals ha de recórrers a ordinacions, plans de urbanisació y reforma, estudi de rasants, sanejament, etc. L'ingenier y l'arquitecte han de intervenirhi.

Per fer lo plan d'una ciutat, no n'hi ha prou dels coneixements teòrics, de las ensenyances de la topografia, de la higiene y del art: s'ha d'atendre a las condicions particulars del clima y del terrer, y fins al caràcter y a las aficions dels ciutadans.

Tota ciutat pot compararse a un complicat organisme: presenta llocs de concentració, d'activitat, de mohiment; llocs de calma, de repós, de dispersió. Uns y altres son necessaris a la vida. La ciutat pot tenir un port y estacions de ferrocarrils; tindrà iglesias, mercats y teatres; tindrà barris mercantils y industrials, y barris purament destinats a habitació, hi haurà llocs de edificació molt densa ab trànsit extraordinari, y altres ab casas de recreo, voltadas de jardins, ahont los vianants son contats. Hi haurà barriadas d'obriers y altres d'aristocráticas; hi haurà parchs; potser algún riu atravessarà la ciutat. Vet aquí als diferents membres del organisme: que estiguin emplantats convenientment y que entre ells hi hagi una relació, comunicacions francas y adecuadas, es necessari pel benestar dels ciutadans.

Aixó sols ja fa comprendre que no n'hi ha prou ab fer una cuadrícula per fer una ciutat; s'ha de combinar aquest sistema ab el d'urbanisació radial, fent concórrer en certs punts singulars, vías que enllasin directament los diferents llocs y barriadas. A més, també's deduheix de lo dit, la conveniència de variar las ampladas dels carrers y las dimensions de las mansanas segons siga l'objecte a que hagin d'ésser dedicadas.

Per fer aixó d'una manera llògica y racional convé conéixer íntimament l'esperit de la ciutat; hi ha que estudiar'ls sentiments, las inclinacions, las preferencias, més o menys manifestadas pels ciutadans, respecte la constitució de la mateixa per desenrotllar los plans d'urbanisació de manera que las satisfaci.

D'altre banda convé subjectar tot lo possible'l trassat dels carrers a las condi-

cions topogràficas de la localitat; aixís es molt més fácil que tinguin color local, que presentin solucions típiques. A Stuttgart van treure partit de la forta pendent d'un carrer per donarli un aspecte molt curiós y artístich. Manaren que devant de cada casa hi hagués un xich de jardí, a quin pla horizontal es puja per alguns grahons, situats en la propia direcció de la vía; la combinació de las escalas, ab las portas d'entrada y ab las reixas de ferro que tancan els jardins, produheix un efecte molt agradable é interessant. També ha de pensarse en l'emplantament y agrupació dels edificis públichs, procurant que lluheixi tot lo possible lo seu aspecte monumental. Antigament tenían molta trassa en ferho aixó; la plassa de Sant Marc de Venecia, ahont se troba la iglesia de Sant Marc, lo palau dels Dux, las Procuradorías y la Loggeta (*Biblioteca Vecchia*) de Santorino n'es un bellíssim exemple.

Avuy s'estudian aquestas cosas, y si las ciutats alemanyas y austriacas presentan aspectes tan artístichs y monumentals, es perque'ls Municipis s'en preocupan seriament: l'urbanisació de las ciutats es una verdadera ciencia y art, publicantse obras especialment dedicadas a tractar d'aquest assumpto (1). Lo palau de Justicia de Bruselas, un dels edificis moderns més notables, es més apreciat per la hermosa perspectiva que produheix, en una eminencia situada al extrem d'un gran carrer, que per la seva propia arquitectura.

S'estudia també la orientació dels carrers, relacionantla ab l'alsada de las casas, y fins se tenen en conte los vents regnants a las localitats. Part importantíssima de tota urbanisació es aixís mateix la de xarxa cloacas y'l drenatge dels terrenos humits.

Barcelona n'está molt necessitada d'

(1) Vegis lo tomo referent á la Urbanisació del *Handbuch der Architektur*. Vegis també *L'Esthétique des Villes*, par Camillio Litta, traduit per C. Martín.

estudi y treballs d'urbanisació; la seua creixensa prodigiosa y'l relatiu descuit en que fins are s'atingut l'assumpte, fan que cada día sigan més necessaris. Lo plan d'En Cerdá, siga com siga, ha estat de gran utilitat; ha servit per fer l'Ensanxe, y ab las sevas Rondas hábilment disposadas va solucionar l'enllás del casco antich ab la part nova del terme municipal. Mes d'en-sá de la agregació no n'hi ha prou ab el plan Cerdá; es precís urbanisar els pobles vehins tenint en conte lo seu respectiu caràcter, y es precís lligar, relacionar, enllasar, estudiar la comunicació del antichs núcleos urbans, que fins ara habían sigut independents; de las parts s'en té de fer un conjunt.

La falta de plans d'urbanisació en los pobles agregats es causa de grans perjudicis per la propietat y per la bellesa é higiene de Barcelona. Los propietaris supleixen com poden aquesta deficiencia fent estudis particulars d'urbanisació, pero aquests están moltas vegadas reduits a la més mínima expresió, fets ab independència recíproca complerta. Per Sant Martí, Horta, Gracia y Sant Gervasi, son en gran nombre las urbanisacions particulars desenrotlladas.

En realitat l'Ajuntament no té pas d'arribar a fer un plan acabat d'urbanisació de tot el terme municipal. Res en treuria de detallar l'urbanisació de la extensa comarca, dels camps, boscos y erms que'n part la constituheixen, y que li costaria molt treball y diners. Però lo que sí deu fer l'Ajuntament es determinar las alineacions dels núcleos urbans y suburbis, senyalant en la comarca sols las vías essencials; lo que sí pot y deu fer, es indicar els sistemas y principis generals a que deuen subjectarse las urbanisacions particulars. Després d'aixó, l'Ajuntament exercitará'l dret y deber que li pertoca d'informar tots els plans particulars d'urbanisació que's fassin, modificantlos si aixís ho cregués convenient.

Aquest sistema mixte pot donar excel·lents resultats, perque aixís com en gene-

ral las urbanisacions particulars son deficients, poden ferse y ja'n tenim una de model. Parlem del Parch Güell, ahont en Gaudí ha desenrotllat las creacions de sa soperba fantasia. Lo terreno es allí accidentat; donchs res de carreras rectas; una vía sinuosa de feble pendent, propia pel tránsit rodat, puja fins al cim; a més hi ha vías y escalinatas per anar a peu. Aquest sistema hauria de seguirse en tots los carrers oberts en terrenos montanyosos. «¿Carrers torts?» diréu. Son un seguit de bells punts de vista: ¿no son aixís los més admirables de las vellas ciutats belgas? S'ha d'acabar el fer carrers costeruts, seguint la direcció de las líneas de máxima pendent, com a Vallcarca, y que no poden pujar els carros.

Lo que correspon al Municipi y no té espera, es lo trassat de las vías principals. S'han d'aixamplar moltas de las existents, y's tenen de ferse altres de novas. Las carreteras de Sarriá, d'Horta y'l passeig de la Diputació, que porta a Sant Gervasi, son d'una insuficiencia evident. S'ha de voltar Montjuich ab una vía d'importancia. Per anar desde'l port a moltas bandes de Sant Martí y Sant Andréu s'han de donar grans voltas. Faltan a tot arreu vías diagonals, quina importancia siga major que'ls carrers per ahont passin.

Inspirantse en los principis exposats, l'agrupació catalanista del Ajuntament, y particularment algún dels seus individus, han procurat que's prenguessin acorts que contribuissin a millorar la actual situació. Tals son lo referent al estudi ja fet dels plans y presupostos de cloacas; l'informe demanat a las corporacions técnicas locals respecte d'un qüestionari tractant de la urbanisació y enllás de Barcelona ab els pobles agregats, y de la modificació de las Ordenansas municipals en la part referent a construccions; lo concurs, suare anunciat, respecte de l'estudi d'aquest mateix assumpte, y per últim las modificacions fetas en l'organización de las oficinas municipals, que's relacionan ab l'arquitectura urbana.

Molt s'ha fet en un any y mitj. Barcelona no es sana, en gran part per manquement de cloacas: en las grans capitals las cloacas son una especie de carrers subterranis, extremadament nets, ab colectoras ben iluminadas y perfectament transitables, de las que cuida nombrós personal.

Per acorts presos poch després de pendre possessió l'actual Ajuntament, se va encarregar a la oficina facultativa de cloacas, que fes los treballs necessaris per la construcció de grans zones de las mateixas. Reorganizadas convenientment aque-llas oficinas, han anat presentant al Ajunta-ment l'estudi de cloacas del interior, avuy en gran part d'una deficiencia gran; han presentat també los plans y presupostos de cloacas de Sant Gervasi, Las Corts y Sant Andreu y derrerament los de una extensa zona del Ensaxe, compresa entre la Gran Vía Diagonal y la ciutat vella. Segons la lley no pot ferse res d'aixó sens la sobe-rana inspecció dels técnichs dels Ministe-riis: a Madrit han sigut, donchs enviats los plans y pressupostos aprobats pel Ajunta-ment, perque vegin si ho hem sapigut fer be: alguns ja son admesos y en vías de subasta; altres se trovan encare en trami-tació.

Feya també molt poch que l'Ajunta-ment havia pres possessió, quan va enviar a las Corporacions tècnicas lo qüestionari de que em fet esment: la Cambra de Co-mers, la Secció de Bellas Arts del Ateneu Barcelonés, y la Associació d'Arquitectes, han contestat en bons informes lo seu pa-rer. Si's fes una petita part de lo que pro-posan, Barcelona sería una altre.

Peró ab aquests informes no n'hi havia prou. Per dur á la práctica un plan d'urbanisació es precís fer previament un desenrotllo gráfich del mateix: los infor-mes de las Corporacions, encare que vagin acompanyats d'algunas indicacions d'aquest genre, son sols un programa, un croquis dels serios treballs que han d'ésser realisats.

L'Ajuntament podía haverlos fet al seu gust, en las oficinas municipals aquests

treballs: pero l'Ajuntament, ab bon acort no la vol fer tot sol la reforma y millora de Barcelona: consultadas las entitats que representan colectivament a la ciutat, ha volgut demanar consell als facultatius, als homes que per sa carrera y estudis son los que entenen més en la materia; d'aquí ve'l concurs de que hem parlat.

Las bases d'aquest concurs son her-mosas; presentan lo problema ab tota la seva importancia, fent endevinar una Barcelona gran, á la moderna, una Bar-celona, tal com la somnían los aymants de la civilisació, la gent que ha anat pel mon.

S'ha d'acabar aquesta cuadrícula que fa semblar Barcelona ab una de aquellas improvisadas ciutats del Sur América, sense arrels en el passat, sense caràcter: s'han de proposar medis per dar aspectes variats als carrers y barriadas; se dema-na l'aplassament dels edificis públichs antichs y moderns, voltantlos d'urbanisa-ció á propós; s'han de fer parterres, jar-dins y boscos, comensant per determinar son emplassament; s'han de suprimir los passos á nivell dels ferrocarrils, s'han de fer rondas de circunvalació parcials y altre de total; s'han d'enllassar be los nucleus urbans.

Y aixó te de ferse no mirant solsa-ment lo plan de Barcelona en el paper, sino en la realitat; lo nou ha d'ésser fill de lo vell. Procurarán armonisarse las neces-sitats que avuy se senten ab l'estat actual de la edificació; las vías d'enllás seguirán en lo possible'l trassat dels antichs camíns, que moltes vegadas senyalan la vía més natural de comunicació. Se tindrán pre-sents los plans parcials d'urbanisació avuy existents, per conservar d'ells quant siga possible.

Lo concurs está ja anunciat. ¿Donará resultats? ¿Es presentará un plan que re-solgui tot lo que's demana? No es pas fácil. Los problemas á resoldre son tants y tan difícils, que volen un gran esfors de temps y de talent; un any per resóldrels potser es poch. A més es impossible pen-

dre part en lo mateix sens fer un gasto de consideració per brigadas d'estudi, topogràfics, delineants, confecció de pressupostos, etc. Si'l concurs té alguna garantia d'èxit es en la relativa importància dels premis oferts. Del fet d'ésser internacional el concurs, no esperém gran cosa. Segons ja hem dit avans, per resoldre aquests problemas s'ha d'estar íntimament compenetrat de l'esperit de la ciutat; ¿pot trobarse en aquest cas un extranjer?

Será fins possible que's rebessin alguns dibuixos molt macos, espléndidas perspectivas coloridas, ab el Tibidabo al fons, pero ens apar que han d'ésser d'execució poch pràctica, y d'un art completament exòtich.

Ab tot creyém que aquest concurs ha d'ésser un gran pas cap al fi que's vol assolir. Lo seu sol anunci ha servit per enterar á la conciencia pública barcelonina de la existencia de un seriós problema relacionat ab el pervindre de la ciutat, en que ni menys s'hi pensaba. Lo concurs en sí, ja que no siga una solució total, en donará sens dupte de parcials que serán perfectament aprofitables. Fet el concurs, vindrá la execució del projecte, que després del corresponent viatge, inspeccions, reconeixements, Reals ordres, etc., será base d'una nova orientació en la construcció y aspecte estétich de Barcelona.

Ab tant, pera que aixís sia es precís pendre un altre acort, que ha d'ésser lo complement dels treballs de que hem parlat: la reforma de las Ordenansas municipals. Tal com están avuy día es impossible donar mohiment á las fatxadas; es impossible acabar els edificis ab siluetas artísticas. La bellesa de la arquitectura es troba primer en la proporció de las massas, en la combinació dels cossos dels edificis, que en los detalls decoratius ab que's puguin guarnir las fatxadas. Y tal com son las Ordenansas, sols poden ferse fatxadas planas rematadas ab ratllas horizontals: si algú ha arribat á fer líneas terminals, acabaments

artístichs, ha sigut infringint las Ordenansas. En las casas tenen de haverhi parts entrants y surtints, siluetas accidentadas. També s'ha de facilitar la combinació de la arquitectura de la vegetació, que tant l'embelleix.

¡Oh! ¡Qué'n será d'hermosa la Barcelona que molts somnian si aquestas resolucions se portan á terme! ¡Qué'n será de atractívola si á més de lo dit fem edificis públichs, omplim los carrers de monuments de nostres grans homes, fem fonts monumentals, hi posém fanals artístichs, ornamentèm los carrers y plassas ab elements arquitectònichs decoratius!

En Violet-le-Duc parlant dels defectes de moltas ciutats modernas, digué: «...¡Qué'n son d'aborridas aquestas vías que may s'acaban, ab casas d'uniformitat aclaparadora! Son deserts del pensament; tenen la monotonía fatigosa de la solitud sens tenirne la grandesa. ¿Quíνας ideas vos despertan aquests inmensos carrers? ¿Ahónt pot reposar l'esperit adelerat? ¿Ahónt aturarse? ¿Qué's lo que'ns ensenya que cent generacions han trepitxat lo mateix terror aváns de nosaltres (1)?»

¡Que aixís no puga dirse de la Barcelona del esdevenidor!

VEU DE CATALUNYA.—Ab motiu del Certamen celebrat últimament a Palma, en Gabriel Alomar estudia *L'aspiració de Mallorca*:

I

Ab motiu de las passadas firas y festas, se celebrá a Palma, un certamen literari que, per més d'un concepte, senyalará una fita en l'aproximació de Catalunya. No solament totas las composicions premiadas foren ben escrites en catalá, a pesar de no haverse exigit l'ús d'aqueixa llengua, sinó que en Joan Alcover y en Ramón Picó hi pronunciaren dos bells parlaments en que's proclamava, ab alt estil y gran vivor de frase, la solaritat fo-

(1) Vegis *Entretiens*, pág. 66.

namental de la nostra terra ab el casal originari.

Mallorca encara's troba en els començaments de la seva revivalla; per aixó la propaganda feta per la literatura, és a dir, la propaganda que adopta com a camp d'acció la llengua, aqueix orgue vivent que, als ulls de tots, ens és comú ab Catalunya, principalment en sa més pura manifestació, la poesia, obtindrà sempre fruits abundosos. Els qui som uns convençuts de l'evolucionisme, cal que no alterem la marxa natural y successiva de las cosas. La natura no fa salts. Tot vindrà, quan arribi l'hora.

Per de prompte, la rehabilitació plena de la nostra llengua és un avensament essencial. No sols la llengua serà la *clau de la nostra pressó*, segons la precisa imatge den Mistral, sinó que fonamentará una educació y una potencialitat novas; y jo crech molt més en l'eficacia d'aqueixas forsas espirituals y ocultas que ab l'exemple de tots els avensos materials y visibles, els quals no son, després de tot, altra cosa que conseqüencias y resultats d'aqueixas energías inmaterials.

La parla mallorquina, forma de la catalana, s'usa ja a Mallorca en els actes públics y solemnials, sense extranyesa de ningú, fins en boca de las autoritats. Y un poble que ha recobrat l'instrument de la seva expressió, no pot tardar en revelar del tot la seva volensa, opresa y ofegada per una inconsciencia secular que entorpió l'ànima colectiva per una falta absoluta de exercici de la propia sentimentalitat. Sense'l verb, el pensament y la volició faltavan. Ara l'orgue crearà altra volta la funció, y la patria muda parlará.

Avuy donchs, que s'ens ofereix un nou motiu d'esperansa, he volgut exposar, somariament, els punts en que's congría, per ara, l'aspiració de Mallorca.

* * *

¿L'aspiració de Mallorca? Un sol mot la concentra y resumeix: substantivació. Millor dit encara: personalisació.

S'ha repetit infinitivament que Mallorca, és a dir, la colectivitat mallorquina, no tenia aspiracions. La paraula *apatia* ha passat a ésser un tópic respecte a n' aquesta qüestió. Per aixó no podrém exposar, és natural, las aspiracions de las majorías mallorquinas, sino las d'aqueixa minoría que comensa a tenir un ideal y que espera que aquest ideal passi a ésser un día l'estat de conciencia de la generalitat, convertint en activa cooperació de tots lo que és ara passiva y platónica contemplació d'uns quants.

En pocas paraulas se pot dir que l'abatiment de Mallorca prové de no haver trobat encara la fórmula de la seva vida propia y haver hagut de recórrer a una vida manlevada, y ja se sab que tota imitació implica un minvament, quan no, una *cursilería* . El regionalisme mallorquí s'hauria de posar com a empresa aquella fórmula, y endressar todas las sevas energías a preparar l'adveniment del temps nou. Es clar que un régim d'autonomía otorgat soptament a Mallorca, sería una institució inútil o perjudicial. L'autonomía és un régim polítich corresponent á una determinada situació social. Es, per lo tant, imposible exercir la llibertat autonómica sense que l'estat de las cosas correspongui a la naturalesa d'aquella teoria. Hi há que esperar la creixensa y la robustesa de la soca, la esponera del brançatje y la florida dels branquillons. La tasca que correspon empendre severament avuy és, donchs, una tasca educativa, profunda y sériament educativa.

En l'acció mutual que s'estableix entre la massa del poble y l'estol dels homes escullits, flor de las societats, toca a n'aquets el noble ofici d'intermediaris entre la vella esperitualitat de la terra nadiua y las novas y més perfectas concepcions de la vida social. Son els filtres qui depuran y quintessencian las corrents novellas pera donarlas a beure, com a refors en l'abatiment, a la multitud dels conciutadans. Son els qui esperonejan, desvetllan y treuen de l'ensopiment y de

l'inconsciència els pobles cayguts; y un poch a la manera dels aucells pares, que rosegan l'aliment dels fillets pera ferlo menjívol y profitós, aquelles personalitats, primers exploradors del camp inmens que s'extén fora dels murs casolans, exposan, esmicolan, difundeixen conceptes y teories, ideals y escolas, sistemas, doctrines y aspiracions. Es clar que aquets mateixos esperits modificarán, poch o molt, la part accidental d'aquellas novas concepcions, ab l'influencia nadiua del temperament, no ja del temperament personal, sinó dels que deuen a la patria, dels que han anat constituint laboriosament, com una forma communal de sentimentalitat y de passió, el temps, la tradició local, aquella insensible y lenta educació que, més que la dels pares, informa y somou tota personalitat. Però quan aqueixas fórmulas novas serán arribadas al cor mateix de la multitud, alashoras se completará la adaptació, la conciliació de lo nou y foraster en lo vell y de casa: els precursors haurán representat l'element espiritual y progressiu, y el poble, a n'aquí repugna, de primer cop, lo novell y may vist, haurá estat l'element material, conservatiu y tradicional; perque ja és sabut que sense l'aliança d'aquells dos elements, no podrá may constituirse res que sia estable y fecond.

Concretant respecte a Mallorca, no cal recordar la pléyada d'escriptors qui, a mitjans del sigle XIX, iniciaren aquí'l despertament literari, com també feren altres, alashoras, a Catalunya, y contribuiren en lloch preeminent a la restauració dels Jochs Florals, en que obtingueren els primers mestratges en Gay Saber. Demunt de tots aquets iniciadors, se destría la venerable figura den Marian Aguiló. Fixém bé aquet moment. Es el mo-

LLIBRES

LA VIDA NOVA de Dant Allighieri.— Traducció i prefaci de Manuel de Montoliu.— Biblioteca popular de L'Avenç.— 1903.

Nostres llegidors ja coneixen fragments de l'hermosa traducció qu'en Manel de Montoliu ha fet de *La Vida Nova*. CATALUNYA n'insertá escullidas primicias.

La coralíssima felicitació qu'alashoras

ment inicial. Després d'ell, la renaixensa seguirá son curs, regida, en sos primers volateigs, per aquella trinitat fecondíssima de l'ensenya floresca. Es l'hora dels poetas, y en l'expandiment total de la literatura hi há la llevor y el pressagi de las vinentas reivindicacions. Tota literatura és essencialment nacional; és el verb expontani de la rassa, y quan els pobles enmudits per llarch temps recobran la parla perduda, és que se reconstitueixen y recobran també'ls distintius de nació personalisada y genuina. Son precisas, donchs, llargas anyadas de renovació purament poética, abans d'arribar a refondre y polir de bell nou la sentimentalitat colectiva. L'educació és la base de tot, y en aquella preparació tan verament sentimental y per lo mateix tan educativa, hi arrelarán els fonaments de tota l'obra.

¿Cal repetir encara que, sols després d'aqueixa etapa artística, vindrán els iniciadors intelctuals, els qui esplicarán las teorías informuladas y posarán las fitas de la patria nova? ¿Cal dir, finalment, que després d'aqueixa segona fase, que podríam anomenar d'*instrucció*, arribará l'hora dels apóstols y dels actius, els quals sorgirán per sí sols, com a fruits expontanis de la terra, ja que quan las multitudes se troban preparadas pera l'acció reconeixen el Mesías en el primer vingut que'ls aporta'l pá de vida del moment? Els homes d'acció no reivindican, per de prompte, l'integritat absoluta de la doctrina, sinó que, completant aqueix gran procés d'evolució, únich que pot arrelar las milloras tant com se vagin conseguint, classifcan y ordenan els programas, y se proposan únicament la més immediata y assequible de las demandas, esperant que arribi'l torn de las demás.

duguérem al amich Manel de Montoliu, la refermém avuy ab més entussiasme; ha sortit triomfant de sa dificultosa tasca y las lletras catalanas n'hi han de estar forsa agraídas.

D'altra banda, ningú com en Manel de Montoliu era tan adequat per semblant empresa, qu'esperém que será la porta d'una traducció de la Divina Comedia.

Imprempta y litografía de Joseph Cunill.—Universitat, 7, (devant del Seminari).—Barcelona